

KADİM DOĞU ASYA ULUSLARARASI İLİŞKİLERİNDE JAPONYA: YUAN HANEDANLIĞI DÖNEMİ ÇİN İMPARATORLUĞU İLE İLİŞKİLER ÖRNEĞİNDE

JAPAN IN ANCIENT EAST ASIAN INTERNATIONAL
RELATIONS: IN THE CASE OF RELATIONS WITH THE
CHINESE EMPIRE OF THE YUAN DYNASTY PERIOD

Sinan LEVENT*

Makale Bilgisi

Başvuru: 22.06.2020

Kabul: 13.11.2020

Article Info

Received: June 22, 2020

Accepted: November 13, 2020

Özet

Bu çalışmanın konusu, Yuan Hanedanlığı, nam-ı diğer Moğol-Çin İmparatorluğu dönemindeki (1271-1368) Çin-Japon münasebetleridir. Yaklaşık bir asırlık vetiredeki ikili ilişkileri inceleyerek Çin merkezli klasik dönem Doğu Asya bölgesel düzeni içerisinde Japonya'yı konumlandırmayı amaçlamaktayız. Yuan Hanedanlığı tarafından, 1300'lu yılların başına kadar doğrudan ya da dolaylı olmak üzere muhtelif zamanlarda 10'dan fazla sayıda resmi temsilci Japonya'ya gönderilmiş ve barışçıl yollardan Konfüçyüsçü normlarda geleneksel diplomasi kurulmaya çalışılmıştır. Yapılan barışçıl girişimler neticesinde, Sinosentrik bölgesel düzene Japonya'nın gönüllü dahli teşvik edilmeye çalışılmış, fakat bunda başarılı olunamamıştır. Gönderilen bazı temsilcilerin kafalarının kesilmesi, Japonların biat etmemekteki kararlılığını göstermekteydi. Çin merkezli geleneksel diplomaside barışçıl yollardan üst (Çin)-ast (Japonya) ilişkisinin inşası gerçekleşmediğinde devreye girecek bir diğer yöntem ise, harp idi. Nitekim, ilki 1274, diğeri de 1281 senesi olmak üzere iki defa askeri sefer düzenlenmek suretiyle, Japonya cebren sisteme dahil edilmeye çalışılmıştır. Lakin, bunda da başarılı olunamamıştır. Yuan Hanedanlığının tüm girişimlerine rağmen, Japonya'nın Kubilay Han ve haleflerine biat etmeyişindeki en büyük neden ise, yönetici güruhun Moğol kökenli olmasıydı. Nitekim, Moğollar da tıpkı Japonlar gibi Çin için "yabancı", geleneksel Batı literatüründeki tabirle "barbar" unsurlardı ve eşit seviyedeydiler. Geleneksel Konfüçyüsçü ilişkiler perspektifinden bakıldığında, eşitlik üzerine kurulu olması öngörülen münasebette ast konumda muamele görülmeye mahkum edilmek, Japonlar için kabul edilebilir bir durum değildi.

* Dr. Öğretim Üyesi, Ankara Üniversitesi, DTCE, Japon Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, sinanlevent@hotmail.com.

Anahtar Kelimeler: Japonya, Yuan Hanedanlığı, Modern Öncesi Dönemde Japonya-Çin İlişkileri, Çin Merkezli Bölgesel Düzen, Moğollar

Abstract

Subject of this manuscript is the Sino-Japanese relations during the Yuan Dynasty period (1271-1368). It aims to position Japan within the Sinocentric East Asian regional order by examining bilateral relations during this era. Yuan Dynasty sent more than 10 official representatives to Japan at various times until the early 1300's in direct or indirect way and tried to establish traditional diplomacy with Japan in peaceful ways. By this way, voluntary involvement of Japan in the Sinocentric regional order had been attempted by Yuan Dynasty. But it was unsuccessful. Then, Kubilai Khan, the first reigner of the Mongol-Sino Empire, tried to include Japan in Sinocentric system by organizing two military expeditions; in 1274 and in 1281. But neither of them was successful. Despite all attempts of Yuan Dynasty, the biggest reason Japan did not pledge allegiance to Kublai Khan and his successors was, that the ruling horde was of Mongol origin. Mongols, like the Japanese, were "foreign" in traditional Confucian worldview. Thus Mongols and Japanese had been of equal standing in Japanese point of view. In other words, it was not acceptable for Japanese to be sentenced to subordinate treatment in a relationship that was supposed to be based on equality.

Keywords: Japan, Yuan Dynasty, Japan-Chinese Relations in Premodern Time, Sinocentric Regional Order, Mongols

Giriş

2000'li yıllara girildikten sonra dünyada Doğu Asya olarak tabir edilen ve coğrafı olarak Çin, Tayvan, Japonya, Kuzey ve Güney Kore ile Rusya'dan oluşan bölgenin ehemmiyeti artmıştır. Bu doğrultuda ülkemizde bölgeye dair çalışmalara da daha fazla yer verilmeye başlandığı söylenebilir. Son yıllarda ülkemizdeki Çin hakkında yapılan çalışmalara bakıldığında iki konuda yoğunlaştığı gözlemlenmektedir:¹ Türkiye-Çin ilişkileri ve Klasik dönemde Çin ile göçebe Türk kavimler arasındaki münasebetler.

¹ Ülkemizdeki sinoloji çalışmaları, ilk olarak, Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk fakültesi olan Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde Alman bilim adamları tarafından başlatılmıştır. Türklerin tarihsel kökenlerini Çin yazılı kaynaklarında araştırmak amacıyla, fakülte bünyesinde ilk sinoloji kürsüsü 1935'te açılmıştır. Çin'i konu alan ilk telif bilimsel eser ise, aynı kürsüde 1937'den 1948'e kadar çalışan Alman Wolfram Eberhard'ın 1947 basımlı *Çin Tarihi* kitabıdır. Bkz. Seriya Sezen, "Bir Türk Sinologun Gözünden Devrim Öncesi Çin'i: "Eski Çin'den Notlar", *DTCF Dergisi*, C. 51, S. 2, 2011, s. 156, 157. Eberhard, günümüzde de sık sık başvurulan bu yerli kitabında, klasik dönemlerden II. Dünya Savaşı sonuna kadarki Çin tarihini, kronolojik bir düzende yazmıştır. Wolfram Eberhard, *Çin Tarihi*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2019 (5. Baskı).

Doğu Asya coğrafyasında, beynelmilel kamuoyunda Modernizm, ya da Batılılaşma olarak da bilinen çağ, ilk olarak Çin’de, 19. yüzyılın ortalarından itibaren başlamıştır. Bölgede modernleşme vetiresinin ilk kez Çin’de başlaması ise, tesadüf değildir. Nitekim, 19. yüzyılın ikinci yarısına kadarki modern öncesi dönemde, bölgenin merkezinde ve en güçlü ülkesi Çin idi. Japonya, Vietnam, Güney ve Kuzey Kore gibi günümüz Doğu ve Güneydoğu Asya coğrafyasındaki ülkeler, bu güç ekseninde kendi meşruiyetlerini ispatlıyor ya da kimliklerini bu merkez eksenli tanımlıyorlardı.

18. yüzyılın sonunda İngiliz Lord Macartney’in Çin’e gelişi ve ilerleyen zamanda, 1839-1842 Afyon Savaşı gibi bir dizi eylemler, sonrasındaki yarım asır boyunca bölgesel bir modernleşme hareketini tetiklemiştir. Çin’in modernleşmesi, daha doğrusu Batılılaşmaya zorlanması, domino taşı misali, diğer bölge uluslarına da sirayet etmiştir. Hatta, Japonya’nın “sömürülmemek için sömürmek” prensibini Meiji Dönemi diplomasi mottası haline getirmesi, başlı başına o döneme kadarki bölgesel güç Çin’in içine düştüğü durumdan alınan ders olarak algılanmalıdır. Klasik dönem Çin yöneticileri için Japonya, “düşkün” ve “Gök’ün oğlu” Çin hükümdarına biat etmesi gereken “zayıf” bir ülke iken, 19. yüzyılın ikinci yarısındaki Meiji Restorasyonu ile hızla Batı normlarında “modern” bir imparatorluk halini almış ve en az İngiltere ve Fransa kadar dikkat edilmesi gereken bir rakip, hatta düşman olmuştur. Japonya’nın modern dönemde, Çin’in hem örnek aldığı hem de milli kimliğindeki ötekiyi teşkil edecek kadar ulusal bir tehdit olarak algılandığı genel kabul gören bir olgudur.²

19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Doğu Asya’daki bölgesel güç dengeleri Japonya lehine değişmeye başlamış ve 20. yüzyılın ilk çeyreği itibariyle Japonya, siyasi ve iktisadi manada merkez ülke konumuna gelmiştir. 19. yüzyıla kadar yüzyıllarca Çin’in üstlendiği bölgesel liderlik, bilhassa 1894-95 Birinci Çin-Japon Savaşı, akabindeki 1904-05 Rus-Japon Savaşı ve 1910 Kore ilhaki ile el değiştirmiştir. Bunun sonucunda, 1911 yılında Çin’de Cumhuriyet Devrimi’ni gerçekleştiren ekibin zirvesindeki Sun Yat-Sen ya da halefi Chiang Kai-shek gibi milliyetçi liderler, yeni bölgesel ve çağdaş güç Japonya’nın entelektüel ve askeri gelişimini yakından takip etmeye başlamış, hatta bu ilerlemeyi Japonya’da aldıkları eğitim ve geçirdikleri zamanla bizzat deneyimlemişlerdir.

Türkiye’deki Çin çalışmalarında, Çin’deki modernleşme sürecini Afyon Savaşları özelinde inceleyip bu süreci Osmanlı’daki muadili ile kıyaslayan çalışmalar mevcuttur. Çin’deki modernleşme hareketinin Osmanlı’dan çok

² Rana Mitter, *Modern Çin* (Çev. İnci Öztürk), Dost Kitabevi Yayınları, Ankara 2012, s. 38, 62, 63, 64.

daha geç bir dönemde tezahür ettiği ve daha sancılı ve ağır bir geçiş süreci yaşanmak zorunda kalındığı sonucuna varılmıştır. Bunda, Osmanlının modernleşmenin merkezi kabul edilen Avrupa'ya hem coğrafi olarak daha yakın olması hem de Batı tarihinin her döneminde yoğun bir etkileşim ve iletişim içerisinde olduğu gerçeğinin büyük rol oynadığı ifade edilmektedir.³

Öte yandan, Osmanlı İmparatorluğu ile Ming Hanedanlığı yönetimindeki Çin arasında 16. yüzyıl ilişkilerini ele alan araştırmada ise, Osmanlı'nın Ming resmi tarih kayıtlarında Lu Mi ya da Lu Mi Guo, yani Rum ya da Rumi Ülkesi isimleriyle ifade edildiği keşfedilmiştir. Bu dönemde Osmanlı Sarayı'ndan Çin Sarayı'na belirli aralıklarla elçiler gönderilmiş ve ikili ilişkiler geliştirilmiştir. Osmanlı elçilerinin Çinlilere hediye ettikleri arasında dönemin Osmanlı ateşli silahlarının da olduğu tespit edilmiştir. Hatta, Osmanlı tüfeğini Çin Sarayı'na getiren elçilerden bazılarının Çin'de kalarak oraya yerleştiklerinden bahsedilmektedir.⁴

Bunun dışında yakın dönem Türkiye-Çin ilişkileri ile ilgili bazı araştırmaların da yapılmaya başlandığı görülmektedir.⁵ 1980 sonrası gelişen ilişkilerde 2000'li yıllarda hiç olmadığı kadar yoğun bir ticaret ve siyasi münasebetin kurulduğu gözlemlenmektedir. Mevcut ticari verilerden çok daha fazla potansiyele sahip ikili ilişkilerdeki en büyük potansiyel sorunun, Pekin yönetimi tarafından Doğu Türkistan'daki Türk kökenli Müslümanlara uygulanan baskılar olduğu belirtilmektedir.⁶

Türkiye'deki Çin çalışmalarında gözlemlenen bir diğer temayül ise, modern öncesi dönemde, hatta milattan öncesine de dayanan tarihi vetirede Çin'de, batı ve kuzey yabancıları, ya da Batı literatüründeki tabir ile, "barbarları" olarak kabul edilmiş olan Türk kökenli kavimler ile ilişkilerdir. Şüphesiz, ülkemizin milli etnik kimliğinin Türklük üzerine kurulduğunu kabul edersek, çalışmaların da bu minvalde yoğunlaşması gayet doğaldır. Türk milliyetçiliğinin temel argümanları günümüz Moğolistan ve Orta Asya

³ Gürhan Kırilen, *Çin'de Afyon Savaşları*, Gece Kitaplığı, Ankara 2015, s. 130, 131.

⁴ Giray Fidan, *Kanuni Devrinde Çin'de Osmanlı Tüfegi ve Osmanlılar*, Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2011, s. 63, 64, 103, 104; Giray Fidan, "Ming Tarih Kayıtlarına Göre 16. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu-Ming Çin'i İlişkileri", *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 30, 2011, s. 275-287.

⁵ Barış Adıbelli, *Osmanlıdan Günümüze Türk-Çin İlişkileri*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2007.

⁶ Selçuk Çolakoğlu, "Türkiye-Çin İlişkilerinin Son On Yılı (2000-2010): Fırsatlar Ülkesi Çin'den Türkiye Pazarına Dönüşüm", *Türkiye'de Çin'i Düşünmek: Ekonomik, Siyasi ve Kültürel İlişkilere Yeni Yaklaşımlar* (edit. Selçuk Esenbel, İsenbike Togan, Altay Atlı), Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul 2013, s. 248-272.

coğrafyasındaki kadim göçebe kavimlerin tarihine ve bu bağlamda güney komşuları Han kökenli Çin halkları ile münasebetlerine dayandırılmaktadır.

Somutlaştıracak olursak, Erken ve Geç Han Hanedanlığı Dönemlerindeki resmi tarih kayıtları ışığında Batı Bölgelerinde (Türkistan veya Orta Asya) konumlanan ve sonradan Türk olduğu genel kabul gören halklar⁷ ile aynı dönemde onları tahakkümü altında tutan ve etnik kökenlerine dair muhtelif tezlerin ortaya atıldığı Hunları (匈奴)⁸ ele alan araştırmalar vardır.⁹ Hunlar tarih sahnesine çıkmadan önce Kuzey ve Batı Çin’de yaşayan yabancı kavimlerden *Ti* (狄)¹⁰ ve *Jung* (戎)¹¹ gibi isimlerle anılan Ön Türklerin kahir ekseriyeti, sonradan Hunlara tâbi olmuşlardır. Birleşik Çin’in ilk imparatoru olan Ch’in Shih Huang-ti zamanında ise, *Ti*’lerin ve *Jung*’ların püskürtülmesi için Çin Seddi yapılmış ve bu “uzun duvarlar” “Merkezi Ülke” Çin’in o dönemdeki sınırlarını oluşturmuştur.¹²

Bunun yanı sıra, Han Hanedanlığı öncesi dönemden T’ang Hanedanlığı sonuna kadarki süreçte, Çin’deki “yabancı” mefhumu, Çince klasik metinler ve resmi tarih kayıtları üzerinden etraflıca incelenmiştir. Buna göre, Han kökenli olmayan ve mezkur vetirede Kuzey ve Batı Çin’in sınır bölgelerinde yaşayan göçebe halklar için *Ti*, *Jung*, *İ* (夷)¹³ ve *Hu* (胡)¹⁴ ıstılahlarının kullanıldığı tespit edilmiştir. Klasik dönem Çin’de bu terimlerin Batı literatüründeki gibi “barbar yabancılar” bağlamında değerlendirilemeyeceği, daha ziyade coğrafi konum ve kültürel farklılığı belirten/niteleyen imler olduğu sonucuna bağlanmaktadır.¹⁵

⁷ Bu çalışmada Ön Türkler ya da Batı’daki ifadeyle Prototürkler olarak da ifade edilecektir.

⁸ Hunların Türk kökenli olduğuna dair görüş hakkında bkz. Saadettin Gömeç, *Türk-Hun Tarihi*, Berikan Yayınevi, Ankara 2012.

⁹ Ayşe Onat, *Çin Kaynaklarında Türkler: Han Hanedanı Tarihinde “Batı Bölgeleri”*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2012; Ayşe Onat, Sema Orsoy, Konuralp Ercilasun, *Han Hanedanlığı Tarihi: Hsiung-Nu (Hun) Monografisi*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2005.

¹⁰ Ya da *Di*’dir. Bkz. Gürhan Kırilen, *Eski Çin’in Ötekisi Türkler*, Kimlik Yayınevi, Ankara 2015, s. 103.

Japonca’da, *Onyomi*’si, yani Çince okunuşu *Teki*’dir.

¹¹ Ya da *Rong*’dur. Bkz. Kırilen, *Eski Çin’in Ötekisi Türkler*, s. 118.

Japonca’daki Çince okunuşu, *Jū*’dur.

¹² Onat, *Çin Kaynaklarında Türkler: Han Hanedanı Tarihinde “Batı Bölgeleri”*, s. 15, 16.

¹³ Ya da *Yi*’dir. Bkz. Kırilen, *Eski Çin’in Ötekisi Türkler*, s. 96.

Japonca’daki Çince okunuşu, *İ*’dir.

¹⁴ Japonca telaffuzu, *Ko*’dur.

¹⁵ Kırilen, *Eski Çin’in Ötekisi Türkler*, s. 241-247.

Eski T'ang Dönemi Çin resmi kayıtları üzerinden 6. yüzyıl ila 10. yüzyıllar arasında Türk halklarının (突厥) Tang Hanedanlığı Çin'i ile ilişkileri ve etkileşimini konu alan çalışmalar da vardır.¹⁶ Çin'deki merkezi idarenin kontrolünü ele geçiren T'ang Sülalesi, Asya anakarasındanki nüfuz alanını Türk Kağanları aleyhinde genişletmesini bilmiştir. Bunda T'ang'ların başarısı olduğu kadar, dönemin Türk Kağanlığındaki hizipler ve bunun sonucunda Doğu ve Batı diye iki kola ayrılması da büyük rol oynamaktadır.¹⁷ Diğer taraftan, Çin'de T'ang Hanedanlığı devrine denk gelen 8. yüzyılın ilk yarısında, Türklerin en eski yazılı metinleri kabul edilen, Orhon Kitabeleri yazılmıştır. Bu yapıtlarda sık sık güney komşu Çinlilerden bahsedilmekte ve Çinliler zaman zaman zorunlu müttefikliklerin kurulduğu bir halk, ekseriyetle de sakınılması gereken ve güven vermeyen bir düşman olarak betimlenmektedir. Göktürkler tarafından yazılan Türklerin ilk yazılı metinlerinde, Türklerin kendi hakanlarını bırakıp Çinli liderlerin boyunduruğu altına girmesi ve Çin İmparatorluğunun topraklarını genişletmesi adına savaşmaları birden fazla yerde eleştirilmektedir.¹⁸

Kısacası, ülkemizde Çin tarihi hakkındaki çalışmalar, genelde Türk milliyetçiliğinin temel argümanlarını teşkil eden kadim Türk halklarının tarihini ilgilendirdiği kadarıyla anlatılmış ve bu yüzden, mevcut literatürün kahir ekseriyeti bu minvalde kaleme alınmıştır. Çalışmamızda bu araştırma eğiliminin dışına çıkılacak ve Çin'in Yuan (1271-1368) Hanedanlığı döneminde doğu komşusu Japonya ile ilişkileri ele alınacaktır. Esasen, ülkemizde bu konuda tespit edebildiğimiz az sayıda bilimsel çalışma vardır.¹⁹ Onlar da, Yuan Hanedanlığı dönemi Çin ile Japonya'nın ilişkilerini sadece Japonya'ya yapılan 1274 ve ağırlıklı olarak da 1281'deki askeri çıkarma ya da bu seferlerin geleneksel Japon ulusal kimliğinin şekillenmesindeki rolleri

¹⁶ İsenbike Togan, Gülnar Kara, Cahide Baysal, *Çin Kaynaklarında Türkler: Eski T'ang Tarihi (Chiu T'ang-shu)*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2017.

¹⁷ Gülnar Kara, "Tang Hanedanı'nın Türk Topraklarını Hakimiyet Altına Alma Çabaları", *Bilgi* (Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi), S. 84, 2018, s. 57, 58.

¹⁸ Talat Tekin, *Orhon Yazıtları: Kül Tigin, Bilge Kağan, Tunyukuk*, Bilgesu Yayıncılık, Ankara 2019, s. 35, 37, 39, 59, 75.

¹⁹ Burak Çınar, "Moğolların İkinci Japonya Seferi: Kyushu 1281", *Türkiyat Araştırmaları Sayı 10*, Bahar 2009, s. 37-55; Gaye Yavuzcan, "Japon Ulusal Kimliğinin İnşasında Moğollara Dair Söylemler", 75. *Doğum Yılında Prof. Dr. İsmail Aka'ya Armağan: Timurlu Tarihine Adanmış Bir Ömür* (edit. Musa Şamil Yüksel), Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 2017, s. 477-488.

özelinde incelemiştir. Kullanılan kaynaklar ekseriyetle İngilizce çalışmalar olduğu için bu çalışmalarda teyidi yapılmamış nâkıs ve yanlış bilgiler vardır.²⁰

Bu çalışmada, Yuan Hanedanlığı döneminde Çin merkezli klasik dönem Doğu Asya bölgesel düzeni içerisinde Japonya'yı konumlandırmayı amaçlamaktayız. Ayrıca, çalışmanın, Batı ve Kuzey Çin'deki "yabancı" halklar olarak kayıtlara geçen Türkler hakkındaki mevcut çalışmalara da, Doğu Bölgelerindeki aynı kategoride tanımlanan Japonya özelinde, kıyaslamalı ve farklı bir bakış açısı kazandıracak kanısındayız.

Öncelikle, modern öncesi dönemde Çin ekseninde şekillenen uluslararası ilişkiler anahtar kelimelerle genel hatlarıyla anlatılacak. Sonra, asıl konumuz olan Yuan Dönemi Çin-Japon münasebetine girilecek ve bu dönemdeki ikili ilişkileri incelemek suretiyle klasik dönem bölgesel diplomasideki Japonya'nın pozisyonu ortaya koyulmaya çalışılacaktır.

Çin Merkezli Bölgesel Düzen

Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi, Afyon Savaşları'na kadarki kadim Doğu Asya bölgesel düzeni Çin eksenli şekillenmiştir. Siyasi, iktisadi ve kültürel manada Çin, bölgesel düzenin merkezindedir. Konfüçyüsçü prensiplere dayanan geleneksel dünya görüşü, bu kadim düzeni besleyen teorik temelleri oluşturmuştur. Bu doğrultuda, Çin ülkesinin Çincedeki karşılığı olan 中華 iminin, "Ortadaki Çiçek" manasına gelmesi tesadüf değildir. Konfüçyüsçü görüşe göre, dünya, Çin ekseninde var olmuştu ve çevresinde ona tâbi ya da bağlı olması beklenen "Yabâni Otlar", yani yabancılar vardı.²¹ Ortadaki cevher, Çin ve onu çevreleyen dışarıdakilerin kümelendiği bu düzlemi ayakta tutan unsur ise, imparatorluk müessesesiydi. Bu muvazenede, İmparatorun dünyevi şahsiyetinden daha ziyade, kutsallığı "Gök"ten alan İmparatorluk kurumu önemsenmiştir. Dolayısıyla, Japonya'daki gibi saltanat usulü, tek bir aile içerisinde iktidar el değiştirmemiş, Konfüçyüsçü geleneksel dünya görüşündeki üç temel unsur olan "Gök", "Yer" ve "İnsan" üçlemi arasındaki dengeyi/ilişkiyi en doğru ve güçlü şekilde sağlayabileceğine inanılan ve hak eden aile ya da kişi iktidar olabilmıştır. Ming Hanedanlığının kurucusu Zhu Yuan Zhang'ın çok fakir bir çiftçi aileden gelerek İmparatorluk tahtına

²⁰ Bir örnekle somutlaştıracak olursak; Çınar, a.g.e., s. 43'te geçen Du Şicung'un 1280'de öldürüldüğü bilgisi Japonca ve Korece kaynaklardan teyit edebildiğimiz kadarıyla hatalıdır. İleride de belirteceğimiz gibi, Kubilay Han'ın temsilcisi olarak Japonya'ya gönderilen Du Şicung'un kafası, 1275 senesinde kesilmiştir. 1280'de Du Şicung'un ikinci kez gönderildiği iddia edilen heyete başkanlık eden kişiler farklı isimlerdi. Bu heyetin gönderildiği tarih de, 1280 değil, 1279 senesi Temmuz ayıdır.

²¹ Kırilen, *Çin'de Afyon Savaşları*, s. 30.

oturması bu bağlamda ele alınmalıdır. Aynı şekilde, Çin'deki ademi-merkeziyetçi sistemin²² yıkılarak tek elden Çin'in yönetilmesi konusunda mühim bir yeri olan Han Hanedanlığının kurucusu Liu Bang'ın köylü bir aileden çıkarak İmparatorluk tahtına oturması da, "Gök" ile "Yer" arasındaki muvazeneyi sağladığına inanılan manevi değerlere ve fiziksel güce sahip olması kaynaklıdır.

Esasen, Çin İmparatoru iki farklı fakat birbiriyle yakından ilintili kişiliğe sahipti. İlki, ilahlaştırılan ve dini bir kurumsallığı kendinde muhafaza eden kutsal bir varlık olmasıdır, ki bu manada kendisine Çince'de 天下 yani "Gök'ün Oğlu" denirdi. Konfüçyüsçü inançta, 'Gök'ün Oğlu' olarak yeryüzündeki düzeni sağladığına inanılırdı. Teorik anlamda, maneviyattaki mükemmelliği itibarıyla dünyadaki tüm paydaşlara örnek bir kimliğe sahipti. Bir diğeri ise, materyal gücüyle zayıfa hükmetmesini bilen yanındaydı ki, bu da Çince'de 黃帝,²³ yani beşeri güç temsilcisi manasına gelmektedir.²⁴ İmparator, doğruluk, fazilet, iyilik gibi Konfüçyüsçü prensiplere uymak suretiyle manevi prestij kazandığı ve bu üstünlük sayesinde halka hükmedebildiği için vardı. Maneviyattaki faikliği, diğerleri üstünde nüfuz kurmasını sağlıyordu. Klasik dönem Çinli yöneticiler için kullanılan, "Halk bir çayır, yönetici (İmparator) bir rüzgar gibidir" sözünden de anlaşılacağı gibi, rüzgar eser ve çayırların bu güç karşısında eğildiğine inanılırdı. Gök'ün Oğlu olarak kutsal gök ile aşağıdaki insan/halk arasında köprü görevi ifa ederdi. Özünde koruduğuna inanılan manevi üstünlüklerden birisi olan doğruluk sayesinde; vaktinde ve doğru şekilde hareket etmek suretiyle Gök ile Yer ve Gök ile İnsan arasındaki evrensel ahengi yaratabilmekteydi.²⁵

Aynı şekilde, yabancı sınıfta telakki edilen Moğolların ve Mançuların Çin'e hükmedip Çin İmparatorluk tarihinin bir parçası olabilmesi de, yine Çin geleneksel dünya görüşünün bir sonucudur. Nitekim, Konfüçyüsçü siyasi gelenek, hiyerarşik bir temel üzerine kurulu olmasına rağmen, kastı reddeder. Başka bir ifadeyle, sınıflar arası geçiş mümkündür. Bu piramitsel ve dinamik

²² Milattan önceki Savaşan Beylikler Dönemi'dir. Savaşan beylikler dönemine son vererek merkezi bir yönetim altında Çin'i toplayan, Qin Hanedanlığı'dır (M.Ö. 221-206). Türkçedeki ve bazı yabancı dillerdeki "Çin" kelimesinin de bu hanedanlık isminden geldiği tahmin edilmektedir. Bkz. Fidan, *Kanuni Devrinde Çin'de Osmanlı Tüfeği ve Osmanlılar*, s. 27.

²³ Günümüz Japoncasındaki ifadeyle 皇帝. 黃帝 ile aynı kökenden gelmektedir.

²⁴ Mark Mancall, "The Ch'ing Tribute System: An Interpretive Essay", *The Chinese World Order: Traditional China's Foreign Relations*, ed. John King Fairbank, Harvard University Press, Cambridge, Mass. 1968, s. 64.

²⁵ John K. Fairbank, *Çağdaş Çin'in Temelleri 1840-1950* (çev. Ünsal Oskay), Doğan Yayınevi, Ankara 1969, s.68, 69.

yapı içerisinde bireyleri ve hanedanları muktedir kılan, materyal ve manevi güçteki üstünlükleridir, etnik kimlikleri değil. Gerek Yuan Hanedanlığının gerekse de Mançuların Çin'deki yönetim erki olabilmesi, sahip oldukları materyal, daha doğrusu askeri gücü sayesinde olmuştur. Tahtta kalabilmelerini ise, Konfüçyüsçü normlara sadık kalan bürokrasiyi korumalarına borçludurlar. Moğol ve Mançular, farklı dil ve ırktan olmalarına rağmen, Konfüçyüsçü geleneksel siyasi kültüre sahip çıktıkları ve bu evrensel devlet felsefesini icra ettikleri için Çin'e hükmedebilmişler, "Çinli İmparatorlar" olarak tarihe adlarını yazdırabilmişlerdir.²⁶

Diğer taraftan, Çin'in siyasi felsefesinde, çevre topluluklara, yani yabancılara, bu medeniyetten istifade etmesi gereken "düşkünler" olarak bakılırdı.²⁷ Çin eksenli Doğu Asya medeniyetinde konumlanmak isteyen kabile ya da krallıklar ise, merkez ve "uygar" ülke konumundaki Çin'in üstünlüğünü kabul etmek ve Çin İmparatoruna biat etmek şartıyla bu düzen içerisinde yer alabilir ve nimetlerinden istifade edebilirlerdi. Çin İmparatorluğu karşısında kendi zayıflıklarını kabul etmek mezkur düzene dahlin öncelikli şartlarındandı ki, bu, yabancı temsilcilere sarayda uygulanan muameleden de kolaylıkla anlaşılabilirdi. Bu düzene klasik yerel literatürde 事大字小 denir. Mot a mot çevirisi, "Güçlü'ye hizmet, zayıfı koru". Zayıf, güçlüye biat eder. Güçlü de, zayıfı korur, himayesi altına alır ve nimetlerinden faydalanmasına izin verir.²⁸

İdeal yönetici ve örnek lider Çin İmparatoruna tâbi olmak, Çin İmparatorluk takvimini kullanmak, yerleşik tarım toplumu olan güney ve doğu Çin coğrafyasında yetişen pirinç ve sair hububat ile çay gibi temel ihtiyaçları tedarik edebilmek ya da herhangi bir dış veya iç tehditle karşılaşıldığında büyük Çin ordusunun yardımını alabilmek demektir. Daha doğrusu pek çok yakın ya da uzak krallık ya da kabile, sırf bu düzenin ticari ağı veya askeri gücünden faydalanabilmek için dahil olmaktadır.

Klasik dönem Çin merkezli bu bölgesel düzende, meşru ve yasal ticaret, sadece hükümdarlar inhisarında yapılan bir eylemdi. Çin özelinde düşünecek olursak, Çin içerisinde üretilen bir ürünün ya da yetiştirilen bir hayvanın ülke sınırları dışına çıkartılması ancak Çin İmparatorunun izni ve resmi iradesiyle

²⁶ Fairbank, *Çağdaş Çin'in Temelleri 1840-1950*, s. 68, 84.

²⁷ Kırilen, *Çin'de Afyon Savaşları*, s. 26.

²⁸ Kim Hang Gyu, *Dong Asia Yeogsasang Ui Hangug*, Sechang Publication, Seoul 2015, s. 88.

mümkündü.²⁹ Bu durum diğer İç ve Doğu Asya ülkeleri için de geçerliydi.³⁰ Modern ve günümüz ticaretinde olduğu gibi bireyler ya da tüzel kişilikler tarafından yapılan meta ya da hayvan alış-verişi hem gayri-hukuki hem de gayri-kanuniydi. Bazı istisnai durumlar olmakla birlikte, özel ticaret hükümdarın iznine bağlıydı.³¹ Sinosentrik bu kadim iktisadi ilişkiler her zaman tâbi olanın avantajına yürütülmemekteydi. Çin sarayının istifa ettiği dönem ve vaziyetler de mevcuttur. Mesela, Mançu Hanedanlığı yönetimindeki Çin, Orta Asya'daki göçebe ve hayvan yetiştiriciliği yapan kavimlerden atlar alırdı. Çünkü bu alanda yerleşik Çin'deki üretim yetersizdi.³²

Öte yandan, bu bölgesel uluslararası ilişkiler sistemine dahlin askeri manada büyük artıları da vardı. Örneğin, Ming Çin'inin 16. yüzyılın sonunda Japonya'nın Kore'yi istilasını sırasında Kore krallığına Toyotomi Hideyoshi'nin samuray birliklerine karşı askeri yardımda bulunması da bu bağlamda ele alınmalıdır. Ya da 18. yüzyılın sonunda Vietnam'da patlak

²⁹ Avrupalıların Çin limanlarına gelmeye başlamasıyla yüzyıllardır sürdürüle gelen bu ekonomik düzen değişim göstermeye başlamıştır. Temelleri Geç Ming Dönemi'nde (16. y.y.) atılan ve Mançu Hanedanlığı döneminde sistematik ve resmi bir hal alan ikinci bir ticaret türü ortaya çıkmıştır. O zamana kadar resmi ilişkiler dahilinde İmparator nezaret ve riyasetinde yürütüle gelen ticareten farklı olarak, sınırları belli olmak ve gümrük işlemlerine tâbi olmak koşullarıyla sivillerin de ticaret yapmasına izin verilmiştir. Buna 互市 denirdi. Kısacası, Geç Ming Dönemi'nden Mançu Hanedanlığı yönetimi sonuna kadar Çin'de iki boyutlu ticaret yapılmıştır. Bunlar, resmi ve diplomatik ilişkilere paralel yapılan yönetimler arası ticaret, yani 朝貢貿易 ile sivilere yaptırılan ticaret, yani 互市貿易'dir. Goshi Ticaret Sistemi ile ilgili daha detaylı bilgi için bkz. Iwai Shigeki, "Jū Roku Seiki Chūgoku ni okeru Kōeki Chitsujo no Mosaku: Goshi no Genjitsu to Sono Ninshiki" *Chūgoku Kinsei Shakai no Chitsujo Keisei*, ed. Iwai Shigeki, Kyoto Daigaku Jinbun Kagaku Kenkyūjo, Kyoto 2004, s. 132, 133, 134.

Mesela, Mançu Hanedanlığı Çin'inde 'Doğu Yabancıları'ndan Kore ve Ryukyu Krallıkları resmi kaynaklarda resmi ticaret yapılan ülkeler konumunda yani 朝貢国 iken, Japonya 互市国, yani Çin ile 'özel' ticaret yapan ülkeler arasındaydı. Bkz. Matsuura Akira, "Shindai Chūgoku no Chōkōkoku to Goshikoku", *Wakumon No. 32*, 2017, s. 1, 2.

³⁰ Esasen, Goshi sisteminin Han Hanedanlığı dönemlerine kadar geri götürülebileceği iddiasında bulunan çalışmalar da vardır. Hong Seong Gu, çalışmasında, her ne kadar Goshi ismiyle sistematik bir yapıda olmasa da, Hunların ve Siyenpi kabilesi gibi göçebe olan "Kuzey Yabancıların" Han Çin'i ile ticari ilişkilerinin bu bağlamda ele alınabileceğini ileri sürmektedir. Bkz. Hong Seong Gu, "Myeongdae Bugbyeon *Ui Hoshi Wa Jogong*" *Junggug-sa Yeongu (72)*, 2011, s.70.

³¹ Kim Chong Sung, *Hangu, Jung-gug, Ilbon, Geudeul Ui Gyogwaseo ga Galeuchi Jianhneun Yeogsa*, Yeogsa Ui Achim, 2015, s. 15, 16.

³² Mancall, a.g.m., s. 75.

veren Tay Son İsyanları sırasında dönemin Mançu Sülalesinden gelen İmparatorun bölgedeki Lê Ailesinin lehine askeri müdahalede bulunması da bu minvalde değerlendirilmelidir. Nitekim Lê yönetimi, bir asırdan uzun bir süredir Çin'e tâbi bir aileydi ve Gök'ün Oğlu olarak İmparatora düşen görev de, bu sadık krallığı her türlü iç ve dış müdahalelere ve isyanlara karşı korumaktı. Bu, hem Konfüçyüsçü maneviyatın gerektirdiği hem de Çin İmparatorluğunun güvenliği için mühimdi.³³

Gök'ün Oğlu, kutsal misyonu itibarıyla kendisine ulaşana, lütufkâr elini uzatmak ve ihtiyaçlarını karşılamak zorundaydı. Buna karşılık, tâbi olanın da bazı yükümlülükleri olduğu düşünülürdü. Yabancı kabile ya da krallıklar, öncelikle Merkez Ülke ile ilişki kurmakta ilk adımı kendileri atmalıydı ve kendi milli ve yerli duruşlarından ferâgatta bulunarak Konfüçyüsçü diplomatik ritüellere uygun bir şekilde biat etmek zorundaydılar. Bu itaatkar ve teslimiyetçi duruşu İmparatorun huzurunda bazı dinsel ayin ya da geleneksel törenlerle göstermek zorundaydılar. Çünkü, Konfüçyüsçü inançta, törenler sadece adab-ı muaşeret kuralları değil, fertlerin barışı ve toplumların güvenliği için elzem hayat tarzıydı.³⁴

Somutlaştıracak olursak, öncelikle İmparator ve temsil ettiği inanan kutsal kurum önünde secde etmesi elzemdi. Buna, 叩頭, Latin alfabesindeki karşılığıyla *Kotow* ya da Kowtow denirdi. Nadiren yabancı hükümdarın kendisi, çoğunlukla da temsilen gönderdiği heyet İmparatorun huzuruna çıkar ve önce diz çöküp sonra da yere kapanmak suretiyle secde ederek Gök'ün Oğluna teslimiyetini gösterirdi.³⁵ İmparatorun önünde secde, bir defayla sınırlı kalmaz, müteaddid defalar bu eylem tekrarlanırdı. Böylelikle, secde ettirilen heyete ve temsil ettiği topluluğa, kimin üst ve biat edilen, kimin tâbi ve düşkün olduğu alenen hissettirilirdi.³⁶ Kendi ülkesinden getirdiği yerli hediyeler ya da kontrolü altındaki köleleri İmparatora sunmak suretiyle, "zayıf", yani yabancı kral, Sinosentrik bölgesel düzene resmen dahil olma girişiminde bulunurdu. Buna da 朝貢, ya da Türkçede genel kabul gören

³³ Truong Buu Lam, "Intervention Versus Tribute in Sino-Vietnamese Relations, 1788-1790" *The Chinese World Order: Traditional China's Foreign Relations*, ed. John King Fairbank, Harvard University Press, Cambridge, Mass. 1968, s. 169.

³⁴ Lewis Hodous, "Konfüçyüs Dini" (Çev. Dr. Günay Tümer) *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt 21 Sayı 1*, Nisan 1973, s. 396.

³⁵ William Woodville Rockhill, "Diplomatic Mission to the Court of China: The Kotow Question I" *The American Historical Review* Vol. 2 No. 3, April 1897, s. 427-442; William Woodville Rockhill, "Diplomatic Mission to the Court of China: The Kotow Question II" *The American Historical Review* Vol. 2 No. 4, July 1897, s. 627-643.

³⁶ Fairbank, *Çağdaş Çin'in Temelleri 1840-1950*, s. 138.

çeviriyle, haraç vermek denirdi.³⁷ Buna karşılık İmparator, bu yabancı topluluğun hakimi olan kişinin yönetimine meşruluk kazandıran ve yazacağı emirleri mühürlemesi için İmparatorluk mührü hası gönderirdi. Böylece yabancı kral, Çin İmparatorunun uygun gördüğü limanlarda ticaret yapma ve pazarlar açma hakkı kazanırdı. Bu ritüele ise, 冊封 denirdi. Böylelikle hakimiyeti tescillenen zayıf, sonraki süreçte Çin İmparatoruna düzenli aralıklarla ziyarette bulunur ve haraç verirdi. Çin İmparatorunun himayesi altına girdiği düşünülen lidere, 公, 侯, 伯, 子, 男 gibi Çin ile ilişki yoğunluğu ve ülkesinin stratejik konumuna göre payeler bahşedilirdi.³⁸ Batı dünyasındaki muadilleriyle ifade edecek olursak, Baron, Dük, Kont vs. gibi ünvanların verilmesi ve İmparatorluk mührünü ve takvimini kullanmasına izin verilmesi, bu yabancı topraklardaki yerel yönetime meşruluk kazandırır.³⁹ Bu haklar, sadece biat eden krala bahşedilirdi. Hükümdar değişince yeni lider yeniden Çin merkezli mezkur düzene dahil olmak için Konfüşyüsçü diplomasi ritüellerini ifa etmek zorundaydı. Kısacası, ünvanlar ve haklar ülkeye değil hükümdarın şahsına verilirdi.

19. yüzyılın ortalarına kadar Doğu Asya'da Çin merkezli uluslararası ilişkiler, Konfüçyüs doktrininin ya da inancının, dış işlerine tatbiki üzerine kuruluydu. Bu, binlerce yıl boyunca güçlünün yani Çin'in, zayıfa yani çevre ülkelere hükmettiği ve cazip geldiği bölgesel bir düzendi. Güçlünün pozisyonu, temelde toprağının genişliği, askeri gücü ve kültürel cazibesıyla belirlenirdi. Etrafında ona biat eden ve haraç veren "zayıflar" için ise, Kang Jung In'in tezine göre, genel itibarıyla 3 seçenek vardı:⁴⁰

1. Sisteme gönüllü dahiliyet: Kendiliğinden çevre ülkelerin Çin İmparatorunun gücünü kabul edip, bu mutlak güce biat etmesi ve sadık kalmasıdır.

³⁷ Bu kadim ticaret ağının, 19. yüzyılın ortalarından itibaren Batılıların Uzak Doğu'ya girmesiyle başlayan yeni modern bölgesel piyasasının şekillenmesinde büyük katkıları olmuştur. Özellikle Hamashita Takeshi'nin çalışması, Batı Dünyası perspektifinden Doğu Asya'daki bölgesel ticareti algılayan genel temayüle karşı, bunun önceli konumundaki yerel haraç sisteminin anlaşılması gerekliliğini ileri sürmesi açısından önemlidir. Bkz. Hamashita Takeshi, *Kindai Chūgoku Kokusaiteki Keiki: Chōkō Bōeki Shisutemu to Kindai Ajia*, Tokyo Daigaku Shuppankai, Tokyo 1990.

³⁸ Danjō Hiroshi, "Minchō no Taigai Seisaku to Higashi Ajia no Kokusai Chitsujo: Chōkō Taisei no Kōzōteki Rikai ni Mukete", *Shirin Vol. 92 No. 4*, Temmuz 2009, s. 645, 646.

³⁹ Bu ilişkide sadece Çinli lidere İmparator denirdi. Yabancı lidere ise, en fazla kral statüsü verilirdi. Yuan Kang Wang, "Explaining the Tribute System: Power, Confucianism, and War in the Medieval East Asia", *Journal of East Asian Studies* 13, 2013, s. 211, 212.

⁴⁰ Kang Jung In, *Western-Centrism and Contemporary Korean Political Thought*, Lexington Books, Lanham, Boulder, New York, London 2015, s. 69.

2. Sisteme cebren dahil edilme: Nispeten zayıf olanın, büyük bir cesaret gösterip mevcut düzene karşı çıkmak suretiyle cenk etmesidir, ki bu, güçlünün askeri istila ve fethine maruz kalmak anlamına gelirdi.

3. İzole bir yaşam: Anakaradaki yeni yönetim erkine muhalif bir duruş sergilemek, bu gücü kendinle eşit görmek, hatta gerekirse cenk etmek ve bunun sonucu mevcut düzenden soyutlanmış bir yaşam sürmek.

Yuan Dönemi Çin-Japon İlişkileri

Yaklaşık 2000 yıllık İmparatorluk tarihine sahip Çin’de, iki dönem vardır ki, sınırların genişliği itibariyle bir benzeri yoktur. Bunlardan ilki, 1271’den 1368’e kadar Çin’deki merkezi güç olan Moğolların dönemi, yani Yuan İmparatorluğudur. Diğeri de, 1644’den 1912’ye kadar Çin’deki halklara hükmeden ve Çin’deki son İmparatorluk olan Mançu Hanedanlığıdır. İkisinin ortak özelliği, Han kökenli olmayan halklar, bir diğer ifadeyle ‘yabancı’ hanedanlıklar oluşuydu. Diğer ortak noktaları da, Çin İmparatorları arasında toprak büyüklüğü açısından en geniş sınırlara sahip iki hanedanlık olmalarıdır. Çin İmparatorluk tarihinde etrafındaki halklara, kabilelere en fazla nüfuzunu sirayet ettirebilen ve en büyük coğrafi genişliğe sahip olan hanedanlıklar, Han kökenli hanedanlıklar dönemi değil, Moğol ve Mançu gibi yabancı unsurların merkezi erke sahip olduğu zamanlardır.⁴¹ Bu bölümde, çalışmamızın konusu olan Yuan Hanedanlığı dönemindeki Japonya-Çin ilişkileri ele alınacaktır.⁴²

Kubilay Han’ın, Sung Sülalesi tahakkümündeki Çin topraklarını zapt etmesi esasen kağan ilan edildiği 1260 senesine kadar dayanır. Kağan ilan edildikten sonra, Yuan İmparatorluğunu resmen ilan edeceği 1276 senesine kadar bir nevi taht mücadelesindeki potansiyel rakipleriyle mücadeleye ciddi bir enerji harcamıştır. Kardeşi Arıkboğa, amcalarından Ögedey’in torunu, yani kuzeni Kaydu gibi aile içi taht kavgalarından dolayı bir süre asıl düşmanı olan Sung Hanedanlığı ile sulh etmek zorunda kalmıştır. İç tehditleri ortadan kaldırdıktan sonra da, 1279’da Sung İmparatorluğunu yıkarak Çin’in yegane

⁴¹ Michael Dillon, *Modernleşen Çin’in Tarihi* (Çev. Eylem Ümit Atılğan ve Aydın Atılğan), İletişim Yayınları, İstanbul 2016, s. 14, 23, 24.

⁴² Bu çalışmada, resmi Çin Sülale Tarihlerinde kayda geçmiş Japonya ile ilgili bölümlerin Japonca çevirilerinden istifade edilmiştir. Konumuz gereği, ekseriyetle Yuan Hanedanlık kayıtlarını kullandığımız çalışmamızda, Tōdō Akiyasu, Takeda Akira ve Kageyama Terukuni’den oluşan bilim adamlarının çevirdiği, *Wakokuden: Chūgoku Seishi ni Kakareta Nihon* adlı eserden yararlandık. Sadece Yuan Resmi Kayıtlarından bire bir alıntıladığımız bölümlerin orijinal Çincelerini, Japonca-Çince sözlük yardımıyla Academia Sinica Veritabanı (<http://hanchi.ihp.sinica.edu.tw/ihp/hanji.htm>) üzerinden teyit ettik. Bunun dışında Yuan Resmi Kayıtlarına dayandırdığımız bilgileri yukarıdaki *Wakokuden*’den aldık.

hakimi haline gelmiştir.⁴³ Kubilay liderliğinde Moğolların Çin topraklarını o döneme kadar hiç olmadığı kadar genişletmesini, Moğolların savaşçı bir halk olma özelliği ile izah etmek şimdiye kadarki genel kabul gören doğrudur.

Kubilay'ın Yuan Hanedanlığı, Çin topraklarına hükmetmeyi yine Çin'in geleneksel prensiplerine göre, yani Konfüçyüsçü ritüellere göre icra etmeyi tercih etmiştir.⁴⁴ Bu doğrultuda ilk işlerinden bir tanesi, Han Hanedanlığı döneminden beri uygulanan Çin'e haraç verme geleneğinin idame ettirilmesi için çevre krallıklara/topluluklara İmparator Fermanı, yani 詔書'ya sahip heyet göndermekti. Bir nevi davet mektubu olan bu fermana, Çin'deki merkezi yönetimin değiştiğine ve bu yeni durumdan haberdar edilen liderlerin ivedilikle Çin sarayına gelip yeni "Gök'ün Oğlu"na biat etmesi istenirdi. Bunlar arasında günümüz Myanmar (=Burma)'ındaki Pagan Kralı, dönemin Cava Kralı, Siyam, Annam Kralları gibi Güney Doğu Asya memleketleri olduğu gibi, Kore, Japonya gibi Doğu Asya memleketleri de vardır.⁴⁵

Ming Hanedanı Zhu Yuan Zhang 1368 senesinde Nankin'de tahta geçtikten bir sene sonra derlenen Yuan Hanedanlığı resmi kayıtlarına göre, Kubilay Han Japonya'ya davet fermanıyla ilk heyetini, 1266'da göndermiştir. Kubilay'a Japonya'ya heyet gönderilmesini kendisine tâbi Goryeo'luların (高麗) , yani Korelilerin tavsiye ettiği anlaşılmaktadır.⁴⁶ Bu heyet, Kokuteki⁴⁷ (黒的, 黒迪 olarak da bilinir) isminde İmparatorluk savunma dairesinin üst düzey yetkililerinden birisi riyasetinde toplanmıştır. Kubilay Han Japonya'ya anakaradaki yeni durumdan haberdar eden ve eskiden olduğu gibi kendisine biat edip haraç vermesini isteyen davet fermanını Kokuteki'yle birlikte yollamıştır. Bu resmi belgede şu ifadeler yer almaktaydı:⁴⁸

⁴³ Fidan, *Kanuni Devrinde Çin'de Osmanlı Tüfegi ve Osmanlılar*, s. 30, 31.

⁴⁴ Her ne kadar ilk başlarda bazı sıkıntılar yaşansa da, Kubilay, kendini yeni Çin İmparatoru ilan ettikten sonra, Çinli bürokrat ve düşünürleri etrafında toplayarak Konfüçyüsçü prensipler ve yöntemler doğrultusunda Çin'in yönetilmesini emretmiştir. Sadece devlet idaresinde oldukça mühim bir yer teşkil eden memuriyet sınavı uygulamasını kaldırmıştır. Fakat, Kubilay'ın vefatından sonra yerine geçen Moğol liderler, Çinli bürokrat ve düşünürlerin telkiniyle memuriyet sınav sistemini yeniden uygulamaya koymuştur. Fidan, *Kanuni Devrinde Çin'de Osmanlı Tüfegi ve Osmanlılar*, s. 32.

⁴⁵ Eberhard, *En Eski Devirlerden Zamanımıza Kadar Uzak Doğu Tarihi*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2019 (6. Baskı), s. 285, 302, 322.

⁴⁶ Tödö Akiyasu, Takeda Akira, Kageyama Terukuni, *Wakokuden: Chügoku Seishi ni Kakareta Nihon*, Kōdansha Gakujutsu Bunko, Tokyo 2010, s. 326.

⁴⁷ Japonca okunuşudur.

⁴⁸ Tödö ve diğerleri, a.g.e. s. 312, 313.

Bu ferman, Büyük Moğol İmparatorundan Japonya'nın kralına arz edilmiştir. Bize göre, eski dönemlerden beri küçük ülke kralları (小国之君) komşu ülkelerle iyi ilişkiler kurmaya çaba gösterir. Gök'ün kutsal emrine istinaden atalarımız tüm Çin topraklarını tahakkümü altına almıştır. Namımız uzaktaki pek çok ülkelere kadar bilinmektedir. Gücümüzden korkan bütün memleketler, huzurumuza çıkıp bize hürmet etmektedirler.

Biz tahta geçtiğimizde Goryeo'nun masum halkının uzun süren harpten bitap düştüğünü gördük. Bu savaşa son vermeleri yönünde emrettik ve Goryeo Krallığına kaybettiği toprakları yeniden kazandırdık. Onlar da buna karşılık, sarayda huzurumuza çıkıp bize hürmet ettiler. Bizim Goryeo ile münasebetimiz, statü gereği yöneten ile yönetilen arasındaki ilişki gibi olsa da, birbirimize karşı beslediğimiz duygusal bağ itibariyle baba ile oğul gibidir.⁴⁹ Bundan muhtemelen siz de haberdarsınızdır.

Goryeo, bizim doğumzdaki bir memleketir. Japonya da Goryeo'ya oldukça yakın. Japonya kurulduğu günden itibaren fırsat doğdukça Çin ile dostane ilişkiler kurdu. Fakat, bizim dönemimizde bu dostane ilişkilerin idamesi için tarafımıza herhangi bir elçi gönderilmedi. Çin'in artık tahakkümümüze geçtiği hakikati tarafınıza ulaşmadı mı? Durumdan haberdar olmadığınızı düşünerek, size fermanımla birlikte bir heyet gönderiyorum. Temennimiz, bundan böyle bizimle dostane münasebetler kurmanız. (Gök'ün Oğlu) İmparatorun varlığıyla dünya bir aile gibidir ve İmparator ile sulh ve dostluk üzerine bir ilişki

⁴⁹ Bu teşbih tesadüf değildir. Konfüçyüsçü dünya görüşünde aile içindeki statüler "Beş İlişki" kaidesi ile belirlenmiştir. Bunlardan birisi de, baba-oğul ilişkisidir. Doğu Asya bölgesi bir aile olarak görülmekte ve aile içindeki ata olarak Çin baba, tâbi olan ülke ise oğul olarak örneklenmek istenmiştir. Bkz. John King Fairbank and Merle Goldman, *China: A new History*, The Belknap Press of Harvard University Press, Cambridge-Massachusetts.-London 2006, s. 19, 20.

kurmayanlar, dünyayı aile yapan düzene karşı gelmiş olurlar ki, bunun bedeli de harptir. Bunu da isteyen kimse olmaz herhalde. Kral, bu söylenenleri iyice düşünün lütfen.

Yukarıda da görülebileceği gibi, davet niteliğindeki fermanın bilhassa son kısmı üstü kapalı tehditkar bir hitap içermektedir. Fakat, esasen, Kubilay Han ve Konfüçyüsçü İmparatorluk bürokrasisinin Japonya'ya bakışı ve yaklaşımı diğer çevre ülkelere kıyasla daha temkinli ve kibar bir dille yazılmıştır. Kubilay'ın haraç verme ritüeline riayet edilmesi için Japonya'ya gönderdiği davet niteliğindeki bu ilk ferman, her ne kadar Japon Sarayına da o dönemde gerçek güç sahibi Kamakura Şogunluğuna ulaşmasa da, kullandığı dil itibariyle incelenmeye değerdir. Nitekim, Kubilay, o döneme kadar Goryeo ya da Ryukyu Kralları veya sair çevre ülke krallarına gönderilen fermandaki dilden farklı bir üslubu tercih etmiştir. Somutlaştıracak olursak, “Bu ferman Büyük Moğol İmparatorundan Japonya'nın kralına arz edilmiştir” kısmında kullanılan fiil, 奉る(奉書) 'dur ki, mot a mot çevirisi “arz etmek, sunmak”tır. Bu tabir eşit seviyedeki birisine karşı kendini alçaltmak suretiyle samimiyet göstergesi olarak ya da kendinden daha üst statüdeki birisine, karşı tarafı yüceltmek için kullanılan bir nevi saygı dilidir. Kubilay Han'ın Japonya'daki hükümdara karşı bu kelimeyi özellikle kullandığı barizdir.⁵⁰

Japonya'yı Tang Dönemi'ndeki gibi tekrardan Gök'ün Oğlu Çin İmparatoruna haraç ödeyen bir memleket yapma niyetinde olan Kubilay'ın 1266 senesinde gönderdiği ilk heyet, Kore üzerinden Japonya'ya ulaşmaya çalışsa da, dönemin Goryeo Kralının aksi yöndeki telkiniyle Japon topraklarına varmadan Kore'den geri döndürülmüştür. Goryeo Kralının heyetinin Japonya'ya ulaştırılması konusunda beklenen düzeyde bir işbirliği içinde olmamasına Kubilay'ın kızdığını Yuan Resmi Kayıtlarından anlamak mümkündür.⁵¹ Bunun üzerinden kısa bir süre geçtikten sonra, 1267 senesinde Kubilay tekrar Japonya'ya heyet göndermeye karar vermiş ve bu sefer Goryeo Krallığından bir önceki seferde Japonya'ya ulaştırılmayan heyetin sorumluluğunu alması manasında Koreli bir heyetin Yuan Hanedanlığı adına gönderilmesi emredilmiştir. 1267 senesinde yola çıkan ve Goryeo'lu Korelilerden oluşan bu heyet, Kubilay Han ve İmparatorluğunu temsilen Japonya'ya ulaşmayı başaran ilk heyettir. Kubilay Han'ı temsilen Panbu (潘阜) ve Lijeong (李挺) adlı iki Koreli ve beraberindekiler, o dönem Japon

⁵⁰ Uematsu Tadashi, “Keisei Taiten ni Miru Yuanchō no Tai Nihon Gaikōron” *Kyoto Joshi Daigaku Daigakuin Bungaku Kenkyūka Kenkyū Kiyō No. 16*, Kyoto 2017, s. 82.

⁵¹ Tōdō ve diğerleri, a.g.e. s. 327.

yetkililere Kubilay'ın fermanını 1268 Ocak ayında vermiş ve altı ay resmi bir cevap alabilmek için Japonya'da kalmışlardır.⁵² Japonya'ya ulaşan bu ilk ferman da, 1266 tarihli heyete teslim edilen fermanla aynı üslup ve hemen hemen aynı muhteviyatta yazılmıştır. Burada da, 奉る(奉書) ifadesi seçilmiş ve aşağıda belirtilen ve tevazü dili olarak algılanması olası 不宣 tabiri fermanın sonunda kullanılmıştır.⁵³

Bunun dışında, 1274 senesindeki I. Moğol İstilasından sonra, Kubilay Han tarafından Japon hükümdara gönderilen İmparatorluk fermanlarında da kibar bir hitap olarak nezaket dilindeki 致す (致書) ifadesi kullanılmıştır. Son olarak, Kubilay Han ve Yuan Hanedanlığı kontrolündeki geleneksel Çin sarayının Japonya'ya bakış açısını ortaya koymak adına Japonya'ya gönderilen resmi fermanların sonunda, yukarıda da kısaca değindiğimiz 不宣 (不宣白) ifadesi kullanılmıştır.⁵⁴ Klasik Çince, Japoncadaki tabirle Kanbun (漢文) metinlerinde 不宣 ifadesinin mektup ya da resmi belgelerde kullanılması, yazan tarafın kendisini alçaltarak karşı tarafa ifadelerinin yetersizliğini gösterir ve kendisiyle iletişimde kalmadaki isteğini üstü kapalı bir şekilde ima eder. Alçak gönüllülük göstergesi ve samimiyet belirtisidir.⁵⁵

Diğer çevre ülkelerin Çin Sarayı ile olan tarihsel ve derin bağının aksine, Japonya'nın Çin ile arasına hep bir mesafe koyduğu ya da coğrafyasından dolayı mesafe koymak zorunda kaldığı bir gerçektir. Kore, Vietnam ya da kuzey ve batıdaki göçebe kökenli topluluklar gibi Çin Sarayı ile daha yoğun ve sık münasebetlerde bulunan bölge ülkelerine kıyasla, Japonya, kendisi istediği sürece ve ihtiyaç duydukça kontrollü bir münasebet çerçevesinde temasa geçmiştir. Kubilay Han da, Çin sarayındaki Konfüçyüsçü diplomasi geleneğinden ve öncel resmi kayıtlardan bihaber değildi. En azından etrafında bu ekolde yetişmiş bürokrat ve aydınlar mevcuttu ve onların önerilerini de göz önünde bulundurarak Japonya'nın Çin sarayı diplomasi tarihinde Kore, Vietnam ya da Ryukyu gibi Doğu Asya memleketlerine kıyasla hep bir bilinmezlik içerdiği ve mesafeli olduğu vaziyete hakimdi. Bu yüzden, Japonya

⁵² Esasen heyet sadece Kubilay Han'ın Yuan İmparatorluğunu değil, Goryeo Krallığını da temsilen gönderilmiştir. Hem Çin sarayı fermanını hem de Goryeo Kralı fermanını Japonya'ya ulaştırmışlardır. Uematsu, a.g.m. s. 78, 88.

⁵³ Hatano Yusuke, "Kubirai Kaan to Gosaga Insei no Gaikō Kōshō", *Ritsumeikan Bungaku No. 624*, Ritsumeikan Daigaku Jinbungakkai, Kyoto 2012, s. 665.

⁵⁴ Uematsu, a.g.m. s. 83.

⁵⁵ Antje Richter, *Letters and Epistolary Culture in Early Medieval China*, University of Washington Press, Washington 2013, s. 136, 137.

ile diplomasideki dili ve uygulanacak politikalarda tedbirin elden bırakılmaması gerektiğini bildiğini düşünüyoruz. Bu bağlamda, resmi fermanlardaki üslup da bu doğrultuda belirlenmiştir. 1268 senesinde Japonya'ya Moğol-Çin İmparatorluğu Yuan adına ulaşan Goryeolular, müsbet hiçbir sonuç elde edemedi dönmuşlerdir.

O dönemde Japonya'da bir nevi çift başlı bir yönetim vardı. Kyoto'da Japon İmparatoru ve saray erkanı merkezli Japon Saray yönetimi ve daha kuzeydeki Kamakura bölgesinde ise Samuray kökenli askeri idare, daha doğru bir ifadeyle Kamakura Şogunluğu mevcuttu. Esasen, 12. yüzyılın ikinci yarısına kadar saray merkezli bir idare altında yönetile gelen Japonya, sonraki dönemde Buke Shakai (武家社会) yani samuray toplumuna evrilmiş ve 19. yüzyılın ikinci yarısındaki Meiji Restorasyonuna kadar samuray kökenli ve gücünü kılıç ve silahlı silahlardan alan askeri feodallar tarafından idare edilmiştir. İmparator ve saray erkanı pasifize edilmiş, samuray feodallarının gerçek anlamda ülkeyi yönettiği yeni bir Japonya doğmuştur.⁵⁶

Yuan Hanedanlığı Çin'i bu döneme denk gelmektedir. Dolayısıyla, Kubilay tarafından Japonya'ya gönderilen heyet ve fermanının hangi yönetimi muhatap aldığı sorusu akıllara gelebilir. Çin sarayının Japonya'daki vaziyete ve ülke içi dengelere tafsilatlı bir şekilde hakim olduğunu söylemek zordur. Çin için kendisine ulaşmanın meşruluğu önemlidir. Bundan dolayı da, daha önce de belirttiğimiz gibi, lidere haklar ve unvan bahşi verilmek suretiyle ulaşan şahsa meşruluk kazandırılırdı, ülkeye değil. Her lider değişikliğinde Çin Sarayına ziyaret edilmesi gibi Konfüçyüsçü diplomasi kaidesi vardı. Moğol-Çin İmparatorluğu'na da henüz Japonya tarafından liderlik hak ettiğini arz eden bir heyetin ulaşmadığı gerçeği ve Kubilay'ın fermanındaki 日本国王, yani Japon Kralı hitabı da dikkate alınırca, iki farklı yönetimin var olduğu bir Japonya bilincinde olduğu söylenemez. Fakat, Japonya'daki ilgili literatüre bakıldığında, Kyoto merkezli saray erkanını ve başındaki İmparatora yönelik bir ferman olduğu çıkarımını yapmak mümkün olabilir. Lakin, gerçek gücün Kamakura Şogunluğunda olduğu dönemin Japonyası'nda ilk Moğol-Çin İmparatorluk fermanı Kyushu Bölgesinde Kamakura Şogunluğunun himayesindeki diplomasi merkezi, Dazaifu (太宰府) ya ulaştırılmıştır.⁵⁷ Buradaki yetkililerce önce Kamakura Şogunluğuna sonra da Kyoto merkezli saraya gönderilen fermana hem saray kanadı hem de Şogunluk tarafının

⁵⁶ Milton W. Meyer, *Japonya Tarihi: Hanedanlık Döneminden Günümüz Japonyası'na*, (çev. Lizet Deadato) İnkılap Kitabevi, İstanbul 2014, s. 71.

⁵⁷ Kuroda Toshio, *Nihon no Rekishi 8: Mōko Shūrai*, Chūkō Bunko, Tokyo 1974, s. 57.

herhangi bir cevap vermediği anlaşılmaktadır. Altı ay Kyushu'da bekletilen Goryeolu elçiler ise, amaçlarına ulaşmadan Kore'ye dönmek zorunda kalmış ve durumu önce Goryeo Kralına sonra da Çin Sarayına rapor etmişlerdir.⁵⁸ Hem Kyoto'daki saray erkani hem de Kamakura Şogunluğu yetkilileri Moğol-Çin İmparatorluğu'nun davetine iştirak etmemenin, daha doğrusu cevap dahi vermemenin dönemin diplomatik ritüelinde askeri bir çıkarmaya kadar gidebileceğini biliyorlardı. Bu doğrultuda, Şogunluk, Batı Japonya'daki temsilcilerine 異敵 yani "Dış Güçler" in olası saldırılarına karşı teyakkuza olmaları emrini vermiştir. Fakat, sonrasında muhtemel saldırıya karşı yaptıkları ciddi bir tahakküm ya da yerel güçlere verdikleri askeri bir desteğe rastlanmamıştır. Ayrıca, ülke genelindeki Budist tapınaklar ve Şinto mabetlerde de muhtemel saldırının gerçekleşmemesi için dua ettirilmiştir.⁵⁹

Kubilay Han, Japonya'ya üçüncü kez elçi gönderilmesi ve yine Goryeoların bu üçüncü heyetin Japonya'ya ulaştırılmasından sorumlu olması emrini verdi. Bunun üzerine üçüncü Moğol-Çin İmparatorluk heyeti 1269 senesi Şubat ayında Japonya'nın Tsushima Adası'na ulaştı. Bu sefer Tsushima'daki Şogunluk görevlileri elçilerin Japonya'ya girmesine izin vermedi. Bundan dolayı Kubilay Han'ın temsilcileri ile yerel yetkililer arasında arbede çıktı ve Japonya'ya kadar varmalarına rağmen görevi ifa edememenin nedeni olarak iki Japonu yakalayıp beraberinde Çin anakarasına döndüler.⁶⁰

Üçüncü girişimden sonra da, Kubilay Han Japonları biat ettirme inadından vazgeçmemiştir. Onun bu konudaki ısrarı, Japonya'nın sinosentrik bölgesel diplomasi kurallarına uymayıp sineğe çekmesine vesile olmuştur. Fakat, asker ve göçebe bir kabileden gelen Kubilay Han, diğer bir taraftan da muhtemel bir istila hareketi için Kuzey doğu Çin'deki Kinshu bölgesinde hazırlıklara başlanması talimatını vermiştir. Aynı zamanda barışçıl diplomasi yoluyla girişimlerini sürdürmüş ve 1269 yılı Haziran ayında Goryeolu Kim Yu Song (金有成)'u elçi olarak görevlendirmiştir. Bir önceki seferde rehin alınan iki Japon memuru da bu heyete iade ettirmiştir. Bu heyetle birlikte Japonya'yı bir kez daha haraç vermeye davet etmiştir.⁶¹

Bu girişimden de bir sonuç alamayan Kubilay Han, beşinci kez bu sefer kendisine daha yakın ve nispeten rütbeli birisini, Chōryōhitsu (趙良弼) isimli

⁵⁸ Uematsu, a.g.m. s. 88.

⁵⁹ Kuroda, a.g.e. s. 65, 66.

⁶⁰ Bunların adada yaşayan sıradan halk olmadığı bilinmektedir. Yerel yönetimde görev alan alt sınıf memurdular. Bkz. Uematsu, a.g.m. s. 88, 89.

⁶¹ Tōdō ve diğerleri, a.g.e. s. 328.

genel sekreterini Japonya özel temsilcisi olarak Japonya'ya gönderdi ve özetle şu ifadelerin yer aldığı resmi fermanı mutlak suretle Japon Kralına vermesini emretti.⁶²

Duyduğuma göre, Kral olarak her yerin kendinize ait olduğunu düşünüyormuşsunuz. Goryeo bizimle aynı ailedendir. Siz ise, şüphesiz, onun komşusunuz. İşte tam da bundan dolayıdır ki, daha önce size resmi İmparatorluk fermanımızı verdiğimiz elçimizi iyi münasebetler kurmak için gönderdik. Fakat, elçimiz sınırda memurlarımız tarafından durdurulduğu için sizinle görüşememiş. Bu esnada tebânızdan iki kişi alıkonulup tarafımıza getirilmişse de, ben resmi fermanımızla birlikte yeniden ülkelerine dönmelerini sağladım. Buna rağmen tarafınızdan bize herhangi bir ziyaret gerçekleştirmediği gibi hiçbir haber de yollanmamıştır.

Sormak isterim ki, Goryeo'da krala tâbi Im Yeon'un çıkardığı isyandan dolayı mı iletişim kuramadınız? Bu yüzden mi tarafımıza elçinizi göndermediniz? Yoksa, gönderdiniz de, yollar mı kapalıydı? Açıkçası hiçbir fikrim yok. Eğer öyle değilse, Japonya'yı adabı muaşeret kurallarına uyan bir ülke olarak bilmeme rağmen, neden böylesi düşüncesiz bir davranışta bulundunuz? Im Yeon'yu yenip Goryeo Kralını yeniden eski gücüne, halkını da barış ve huzur dolu bir ortama kavuşturduk.

Yine de, üst rütbeden Chōryōhitsu'yu resmi fermanımla birlikte özel temsilcim olarak Japonya'ya gönderdim. Buna mukabil, siz de hemen elçinizi Chōryōhitsu ile birlikte tarafımıza gönderirseniz, iyi ilişkiler kurabiliriz ve bu da sizin başarınız olur. Yok eğer elçi göndermekte tereddüt eder ve bu esnada savaş halî zuhur ederse, ne yapacaksınız? Harbi eminim hiç kimse istemez. Kral, iyice düşünün lütfen.

Yukarıdaki ifadelerden de anlaşıldığı üzere, Kubilay, bu sefer sonuç alabilmek adına en güvendiği ve rütbe itibarıyla önemsenen şahıslardan

⁶² Tōdō ve diğerleri, a.g.e. s. 328, 329.

birisini Japonya'ya göndererek adeta Japonya'daki güce, harbe giden yoldaki son şansları olduğu izlenimini vermek istemiştir. Kuzey-doğu Çin doğumlu ve Tunguz kökenli (=Mançu) Chōryōhitsu, anakaradan yola koyulmadan önce Çin sarayında Japon kralıyla görüşmesi esnasında hangi protokol kurallarına uyması gerektiğini, Japon kralının mı, kendisinin mi üst olduğu, yoksa eşit konumda mı olduklarına dair net kararlar alınmasını istemiştir. Bu talep doğrultusunda konu sarayda tartışılmışsa da, Japon kralının geleneksel Sinosentrik diplomasi düzenindeki statüsünün/pozisyonunun net olmadığına ve buna istinaden de detaylandırılmış bir protokol kriteri önerilemeyeceği kanıtına varılmıştır.⁶³

Karşılaşacağı liderle nasıl ve hangi statüde konuşması ve davranması gerektiğine dair net bir cevap alamayan Chōryōhitsu, Moğol ordusundan yaklaşık 40 kadar askerle birlikte yola çıkmış ve 1271 senesi Ocak ayında önce Goryeo'ya varmıştır. Bu esnada Goryeo Krallığında Moğol-Çin İmparatorluğuna şartsız biat edilmesine karşı duyulan memnuniyetsizlikten doğan Sambyeolcho (三別抄)⁶⁴ isyanı sürdüğü için Chōryōhitsu ve heyeti hemen Japonya'ya hareket edememiştir. 6 aydan uzun bir süre Goryeo'da bekledikten sonra Eylül ayında günümüz Fukuoka eyaletindeki Hakata'ya ulaşabilmişlerdir.⁶⁵

Buradaki yerel birim ve aynı zamanda sınır güvenlik noktası olarak da işlev gören Dazaifu'da ağırlanan yaklaşık 100 kişiden oluşan Chōryōhitsu heyeti, Japon kralı ve Şogunuyla görüşmek istediğini iletmişse de, bu talebi Japon

⁶³ Tōdō ve diğerleri, a.g.e. s. 329.

⁶⁴ Sambyeolcho olarak bilinen isyancı askeri güruh tarafından 1271 senesinde Japonya'ya elçi gönderilmiş ve Moğollara karşı beraber hareket etmek istenmiştir. Kamakura Şogunluğu ve saray erkanı bu teklifi de aynı Moğol-Çin İmparatorluğu örneğinde olduğu gibi, karşılıksız bırakmıştır. Goryeo'nun meşru temsilcisi olmayan isyancı Sambyeolcholuların Japonya'dan askeri yardım istemesine dair detaylı bilgi için bkz. Ishii Masatoshi, "Bunei Hachi Nen Rainichi no Kōraishi Nitsuite: Sanbesshō no Nihon Tsūkō Shiryō no Shōkai", *Tokyo Daigaku Shiryō Hensanjohō No. 12*, Tokyo Daigaku Shiryō Hensanjo, Tokyo 1977, s. 1-7; Murai Shōsuke, *Ajia no Naka no Chūsei Nihon*, Azekura Shobō, Tokyo 1988, s. 166, 167.

⁶⁵ Chōryōhitsu ve heyetinin Goryeo'da beklemesinde tâli bir neden daha olduğu düşünülmektedir. O da, Kubilay Han'ın son şans olarak Japonya'ya heyet gönderdiği ve bunda da başarılı olunmazsa askeri bir seferle biada zorlanacağına kanât getirmesinden dolayı Goryeo'nun Japonya'ya bir heyet göndermesi ve bunun sonucunun beklenmesidir. Goryeo Krallığı için Japonya'ya yapılacak askeri bir çıkarma güçlü bir isyan hareketiyle çalkalanan Goryeo için bir felaket olabilirdi. Bu çıkarmada hem ekonomik hem de siyasi ve askeri manada Goryeo'nun kilit rol oynayacağı gün gibi barizdi. Amaç Japonya'yı Kubilay'a temsilci göndermek konusunda ikna edip ulusal tehlikeyi ortadan kaldırmaktı. Goryeo'nun fermanı Şogunluk ve Japon sarayında uzun uzadıya değerlendirilirken Chōryōhitsu ve heyeti Kyushu adasına gelmişti. Kuroda, a.g.e. s. 72, 73.

memurlarca reddedilmiştir. Fakat, Kamakura'daki Şogun ve Kyoto'daki Japon İmparatoru ile görüşmeden Japonya'dan ayrılmayacağını, Kubilay Han'ın resmi ve orijinal fermanını sadece kendisinin verebileceğini müteaddid defalar Dazaifu'daki yerel yöneticilere iletmiştir. Hatta, onlarla bu konuda hararetli bir tartışma yaşadktan sonra amacına ulaşmadan ülkeye dönmekten ziyade kellesinin Japonya'da vurulmasını dahi isteyerek ne kadar kararlı olduğunu göstermiştir. Fakat, Dazaifu'dakilerin inadının kırılmadığını görünce pes etmek ve orijinal fermanın bir örneğini Şogunluk temsilcisine teslim etmek zorunda kalmıştır. Aralık ayına kadar mutlaka cevap verilmesi gerektiğini, aksi takdirde donanmanın harekete geçirileceğini söylemiştir. Fermanın bir örneği Ekim ayı sonunda Kamakura'daki Şogunluktan Kyoto'daki Japon sarayına gönderilmiştir. Her iki tarafta yapılan istişareler neticesinde, yine Yuan Hanedanlığı Çin'ine ne resmi bir heyet göndermek ne de menfi manada bir cevap vermek istenmiştir. 1272 senesi Ocak ayına kadar Kyushu'da kalan Chōryōhitsu heyeti ise, hiçbir somut cevap alamadan Goryeo'ya dönmüştür. Chōryōhitsu, Goryeo topraklarında kalmış ve yazmanı riyasetinde Japonya'dan dönerken beraberinde getirdiği 12 Japonla birlikte Kubilay Han'ın huzuruna çıkması için Çin sarayına göndermiştir. Fakat, normal şartlarda resmi bir yabancı memleket heyetinin kendi kralının resmi fermanı olmadan Çin İmparatorunun huzuruna çıkması mümkün olmadığı için, Japonlar saraya kabul edilmeden geri gönderilmişlerdir. Bunların gerçekten Japonya kralı ya da Kamakura Şogunluğunun meşru ve resmi temsilcisi olmadığına, daha ziyade Dazaifu, yani sadece sınır yönetimindeki sıradan Japonlar olduğuna kanât getirilmiştir. Bunun üzerine, Chōryōhitsu'nun yazmanı ve beraberindeki Japonlar önce Goryeo'ya dönmüşlerdir. Daha sonra da Chōryōhitsu, heyetiyle birlikte ikinci kez Japonya'ya gitmişse de, bundan da bir sonuç alınamamıştır. İkinci Japonya ziyaretinde bir ay kadar yine sınır bölgesinde kaldıktan sonra 1273 Mayıs ayında Çin'e geri dönmüşlerdir. Kubilay Han, bu sefer toplamda yaklaşık 2.5 sene boyunca özel temsilcisi Chōryōhitsu ve Goryeo Kralı üzerinden Japonya ile geleneksel diplomatik yollardan iyi ilişkiler kurmak istemişse de bunda başarılı olamamıştır.⁶⁶ Daha doğrusu, Japonya şimdiye kadar olduğu gibi bu sefer de Kubilay Han'ın heyetini eli boş göndermiştir. Kubilay Han liderliğinde Yuan İmparatorluğu açısından bakıldığında, heyetlerine karşı müsbet ya da menfi hiçbir cevap verilmeyerek geleneksel diplomasi düzenine aykırı hareket edilmiştir.

Esasen, Kyoto'daki imparator ve saray erkani bu elçilerin eli boş gönderilmesinin bedelinin savaş olduğunu ileri sürerek menfi de olsa bir cevap verilmesi gerektiğini düşünmüş ve bu doğrultuda iki defa resmi ferman hazırlayıp Yuan Hanedanlığı ve Goryeo Krallığı ile resmi iletişim kurmaya ve

⁶⁶ Kuroda, a.g.e. s. 74.

heyetler göndermeye çalışmıştır. Fakat, her ikisi de, Kamakura Şogunluğu ve Kyoto'daki temsilcileri tarafından engellenmiştir. Bunlardan ilki 1269 senesindeki Goryeolu Kim Yu Song heyeti zamanındadır, diğeri de 1271 senesindeki Chōryōhitsu heyetinin ilk ziyaretine mukabildir.⁶⁷ Hatta, ilk girişimde, Goryeo ve Yuan Hanedanlığı Çin'ine ayrı ayrı cevap verilmesine karar verilmişse de, nihai bir resmi ferman halini alamadan konu kapanmıştır. Fakat, fermanın muhteviyatına dair yapılan istişareler neticesinde, Moğol-Çin İmparatorluğuna, Japonya'nın gücünü Tanrı katından aldığı, yani "kutsal bir memleket (神国)" olduğunun hatırlatılması ve bu yüzden de dışarıdan yapılan tehditlere boyun eğmeyeceğini anlatan ve heyet göndermeyi reddeden bir içerikte taslak hazırlanmıştır.⁶⁸

1273 senesine kadar anakaradan toplamda 5 defa heyet gönderilmesine ve bunlardan en sonuncusunda ise üst rütbeli bir memurun başkanlığında yaklaşık iki buçuk senelik bir girişim de bulunulmasına rağmen, Japonya hiçbir şekilde Kubilay Han'ın Çin İmparatorluğuna biat etmemiştir. Resmi hiç bir haraç göndermeyi de kabullenmemiştir. Esasen, Kamakura Şogunluğu da Kyoto'daki saray erkani da bu diplomatik ataletin bedelinin askeri bir sefer olduğunu iyi bilmekteydiler. Nitekim, Kubilay Han, Çin İmparatorluğuna haraç götürmeyen Japonlardan sonra Goryeo Kralına Japonya'ya karşı girişilecek büyük bir sefer için hazırlık yapmasını emretmiştir. Nihai olarak, Moğol, Kore ve Çinlilerden oluşan Yuan ordusu, küçük, orta ve büyük ebatta toplamda 900 gemi ve yaklaşık 15.000 kişiden oluşan askeri bir güçle 1274 senesi Ekim ayında Japonya seferine çıkmıştır.⁶⁹ Kore Boğazı'ndaki ve günümüzde Japonya'nın Nagasaki Eyaletine bağlı Tsushima ve Iki Adaları'nı işgal eden Kubilay'ın ordusunun bir sonraki durağı Japon anakarasının güneydeki sahil sınır merkezlerinden birisi olan Hakata idi. Kyushu'daki Kamakura Şogunluğunun temsilcilerinin harekete geçirdiği ve samuraylardan oluşan Japon ordusu ile Çin İmparatorluk ordusu arasında çetin bir harp çıkmıştır. Anakaraya çıktıkları ilk gün Japon ordusunu bozguna uğratamayan Kubilay Han'ın ordusu, aynı gün geceyi gemilerde geçirmeye karar vermiştir. Bu esnada güçlü bir tayfun çıkmış ve Moğol-Çin İmparatorluğu ordusundaki gemilerin büyük çoğunluğunun batmasına ve askerlerin kahir ekseriyetinin ölmesine sebep olmuştur. Japon samurayların dirençli mukavemeti ve doğal şartlar dolayısıyla, Kubilay Han'ın ordusu bu askeri çıkarmada başarılı olamamış ve nispeten az sayıda kalan asker de Japon topraklarından çekilmek

⁶⁷ Hatano, a.g.m. s. 663, 664.

⁶⁸ Kuroda, a.g.e. s. 64.

⁶⁹ Amino Yoshihiko, *Mōko Shūrai (Jō)*, Shōgakukan Raiburari, Tokyo 1974, s. 216.

Kore topraklarına dönmek zorunda kalmıştır.⁷⁰ Yuan Resmi Kayıtlarında bu durum şöyle ifade edilmektedir:⁷¹

...Temmuz ayında Japonya seferine başladık. Ekim ayında İmparatorluk ordusu Japonya topraklarına girdi ve Japon ordusunu yendi. Fakat, ordumuz kontrolü kaybetti, ayrıca yaylarımız da tükendi. Ele geçirilen yerleri yağmaladıktan sonra esir de alarak geri dönmek zorunda kaldılar.

Görüldüğü gibi, ilk Japonya seferinin başarısızlığında doğal afetin rolü hakkında hiçbir dem vurulmamakta ve gerçeklikten uzak bir şekilde Japon ordusunun yenilgiye uğratıldığı da ifade edilmektedir. Moğol-Çin ordusunun kontrolü kaybetmesindeki samurayın başarılı mukavemeti ve tayfunun etkisi, bilinçli olduğuna inandığımız bir şekilde resmi kayıtlara geçilmemiştir. Sanki, başarısızlık tamamen kendi lojistik ve askeri kifayetsizliğin getirdiği bir sonuçmuş gibi kayda geçirilmiştir. Esasen, Kubilay Han'ın ordusunun Japonları yenilgiye uğrattığı kaydı kısmen doğrudur, fakat nakıs ve yüzeysel bir betimlemeden dolayı yanlış anlaşılmalara müsaittir. Moğol-Çin ordusunun yenilgiye uğrattığı Hakata'da karşılaştıkları Japonlar ise, ana güç değil, anakaradan uzak Tsushima ve İki Adaları'nda sayı ve gücü oldukça sınırlı olan ve ada topraklarını Kamakura Şogunluğu adına idare eden ve koruyan memurlar ve güvenlik güçlerinden oluşmaktaydı. Yuan kayıtlarında bahsi geçen Japon ordusundan kasıt aslında bu memur ve güvenlik güçleriyle birlikte adalı sakinlerdir.⁷²

Diğer taraftan, Japonya açısından Moğol-Çin İmparatorluk ordusunun Japonya'yı istila girişimi tarihi bir dönüm noktasıdır. Nitekim, o döneme kadar dış dünya ile ilişkileri Çin ve Kore ile münasebet ve etkileşimiyle doğru orantılıydı. Japonya'nın dış dünya ile münasebeti, Çin anakarasındaki dinamik ve karışık tarihe kıyasla barışçıl çerçevede başlamış ve gelişmişti. Fakat, tarihinde ilk defa Japonya, o döneme kadar da kültürel ve siyasi manada kendisine örnek aldığı Çin anakarasındaki yönetim tarafından saldırıya uğramıştı. Bu işgal girişimiyle, bilhassa Kamakura'daki askeri erk, Japonya'nın savunma sistemindeki açıkları ve eksiklikleri görebilmiş ve bu doğrultuda gelecekte yine benzer bir girişime karşı önlem alınması gerekliliğini hissetmiştir. Yaşanan bu travma neticesinde, Kubilay Han'ın ordusunun karaya çıktığı Hakata bölgesinde sahil şeridi boyunca büyük bir duvar örülmüştür. Konuyla ilgili Batı literatüründe, bu duvarın 1281

⁷⁰ Eberhard, *En Eski Devirlerden Zamanımıza Kadar Uzak Doğu Tarihi*, s. 95

⁷¹ Tōdō ve diğerleri, a.g.e. s. 331.

⁷² Kakehi Masahiro, *Mōko Shūrai to Tokuseirei*, Kōdansha, Tokyo 2001, s. 42, 43, 44, 84.

senesindeki ikinci Moğol-Çin İmparatorluk ordusu seferinde düşman askerlerini yavaşlattığı ve Japonlara zaman kazandırdığı yazılmakta ve bundan dolayı da duvarın inşa edilme amacına ulaştığı tezi savunulmaktadır.⁷³ Fakat, Japonya’da bu tez kabul edilmekle birlikte, duvarın sadece dış güçlere karşı savunma için değil, aynı zamanda Şogunluğun ülke içindeki otoritesini ve merkezi birliği güçlendirmeye yönelik olduğu da savunulmaktadır. Bunun dışında, en iyi müdafaa taarruzdur mantığıyla, samuray kökenli askeri idarenin ileride Goryeo gibi tehdit oluşturan komşu memleketlere muhtemel bir çıkarmada bulunmak maksadını da ilk kez bu dönemde gösterdiği ifade edilmektedir.⁷⁴

Japonya’da yaşanan korkudan kısmen haberdar olan Kubilay Han ertesi sene, yani 1275 senesi Şubat ayından bir kez daha Japonya’ya elçi göndermiş ve Japon hükümdarın Çin sarayına gelip şartsız koşulsuz biat etmesini ve haraç getirmesini istemiştir. Kubilay Han bir önceki yıl Japonya’ya yapılan seferin Japonlarda bir kırılma yarattığı ve şimdiye kadarki tavırlarında bir yumuşamaya sebep olacağı kanısındaydı.⁷⁵ Gönderilen heyetin başı Moğol kökenli Du Şicung (杜世忠) adında üst düzey bir memurdu. Bundan başka, heyette Goryeolu, yani Koreli, Han Çinli ve günümüzde Uygur Türkleri olarak bilinen halktan kişiler vardı. Bu heyet bahar aylarında günümüzdeki Yamaguchi Eyaleti sınırları içerisinde kalan Shimonoseki’ye çıkmış ve çıkar çıkmaz tutuklanmışlardır. Buradan önce Dazai’ya, sonra da yaz aylarında Kamakura’ya götürülmüşlerdir. Burada günümüzde Kanagawa Eyaleti sınırları içerisinde kalan Fujisawa İli Katase bölgesindeki, Tatsunokuchi İnfaz Yeri’nde de kafaları kesilmiştir.⁷⁶

⁷³ W. Scott Morton, *Japan: Its History and Culture*, New York, McGraw Hill 1984, s. 72; Kakehi, a.g.e. s. 84.

⁷⁴ Buna Japoncada 異国征伐 denir. Nam Kihaku, “Mōko Shūrai to Kamakura Bakufu: Taiōsaku no Seikaku wo Megutte”, *Shirin Vol. 73 No. 5, Kyoto 1990, s. 700, 701, 702.*

⁷⁵ Eberhard, *En Eski Devirlerden Zamanımıza Kadar Uzak Doğu Tarihi*, s. 96.

⁷⁶ Hem Yuan resmi kayıtlarında hem de bu resmi kaynağa dayanan Wolfram Eberhard’ın çalışmasında Du Şicung’un 1280’de ikinci kez Japonya’ya gönderildiği ve bu esnada öldürüldüğü yazılmaktaysa da, Japonca kaynaklar Du Şicung’un 1275’te yukarıda da detaylandırdığımız yer ve şekilde boynunun kesilmek suretiyle öldürüldüğünü anlatmaktadır. Yuan resmi kaynaklarının Ming Dönemi başladıktan bir sene sonra derlendiği için, nakıs ya da yanlış bilgi toplama neticesinde kayda geçirilmiş olma olasılığının yüksek olduğunu düşünüyoruz. Nitekim, Du Şicung 1275’te öldürülmesine rağmen, ölüm haberinin ancak dört sene sonra Çin saray yetkililerince teyit edildiği ilgili kaynaklardan anlaşılmaktadır. Bkz. Uematsu Tadashi, “Liu Hsüan no Dai San Ji Nihon Enseı Hantairon”, *Kyoto Joshi Daigaku*

Resim 1: Katase'deki Tatsunokuchi İnfaz Yeri günümüzde Jōryūji Tapınağı içerisinde kalmıştır. 2007 senesinde Moğol kökenli Sumo Güreşçilerinin ziyaretinden beri turistik bir spot haline gelmiştir.⁷⁷

Yuan İmparatorluk kayıtlarına göre, 1277 senesinde Japonya'dan Çin'e bir grup tüccar gelmiş ve ellerindeki altınları bakır parayla değiştirmek istemişlerdir ve Kubilay Han da bu münferit girişime izin vermiştir.⁷⁸ Bu tarihten iki sene sonra yine Çin anakarasından bir heyetin daha Japonya'ya gönderildiğini Japonya'daki kaynaklardan teyit edebiliyoruz. Fakat, bu bilgi Yuan resmi kayıtlarında bulunmamaktadır. Kamakura Nendaiki Uragaki (鎌倉年代記裏書) 'ye göre, 1279 senesi Haziran ayında Yuan İmparatorluğu kumandanlarından ve esasen Güney Sung Hanedanlığı mensubu olan

Daigakuin Bungaku Kenkyūka Kenkyū Kiyō No. 17, Kyoto Joshi Daigaku, Kyoto 2018, s. 122; Nam, *a.g.m.*, s. 698.

Kadim Çin tarihi çalışmalarında gayet iyi bilinir ki, Ming Hanedanlığı resmi kayıtları öncesinde derlenen bilgilerin, sonradan ve tek elden (Çin sarayı tarafından, bazen teyit edilmeden) yazılmaları gibi sebeplerden dolayı yanlış ya da nakıs bilgiler içermesi olasıdır. Bu durumu, Prof. Dr. Ayşe Onat da eserinde ima etmektedir. Bkz. Onat, *Çin Kaynaklarında Türkler: Han Hanedanı Tarihinde "Batı Bölgeleri"*, s. 4, 5, 7, 8.

⁷⁷ Jōryūji Tapınağı (常立寺) resmi sitesi bkz. <http://shonan-fujisawa.jp/newpage312.html> (Giriş: 10 Haziran 2020)

⁷⁸ Tōdō ve diğerleri, *a.g.e.* s. 332.

Hanbunko (范文虎) kumandanı tarafından Japonya'ya Shūfuku (周福) ve Ranchū (欒忠) isimli kişiler riyasetinde bir heyet gönderilmiştir.⁷⁹ Bu heyette din adamı ve çevirmen de vardı. Heyetin beraberinde getirdiği resmi belgenin Kubilay Han'a ait olmadığı Japonya'da genel kabul gören bir durumdur. Yine bir başka Japon kaynağı, Kanchūki (勘仲記)'ye göre, heyetin getirdiği belge Temmuz ayında Kamakura'daki Şogunlukta ve Kyoto'daki sarayda incelenmiş ve Sung Hanedanlık fermanı (宋朝牒状) olduğuna inanılmıştır. Devri kapanmış olan bir hanedanlıktan gelen belgenin hiçbir hükmü olmadığına kanât getirilmiş ve heyettekilerin Kyushu Bölgesi Hakata'daki Dazaifu'da boyunları vurulmuştur. Esasen, Güney Sung Hanedanlığı kumandanı olan Hanbunko'ya Kubilay Han tarafından Japonya'ya sefer düzenlemek için asker toplaması yönünde emir verildiği ve Hanbunko'nun da böyle bir seferin tüm taraflar açısından yıkıcı olacağı düşüncesiyle, aynı Goryeo Kralının daha önce yaptığı gibi, önden Japonya'yı uyarmak maksadıyla bir heyet gönderdiği düşünülmektedir.⁸⁰

Kubilay Han açısından, en son gönderdiği resmi heyettekilerin boynunun kesilmesi olayı, Yuan Hanedanlığının doğu sınırları için stratejik bir ehemmiyeti olduğunu düşündüğü Japonya'nın, sinosentrik bölgesel düzene cebren dahil edilmesi için ikinci bir sefer gerekliliğini doğurmuştur. Toprakları fethedip halkına hükmetme şiarının temelde yer aldığı Moğol kimliğinin beraberinde getirdiği “inadın” bir neticesi olarak,⁸¹ ikinci işgal girişimi, hem Moğol-Çin İmparatorluğu hem de Japonya için ilkinden daha uzun ve yıkıcıydı. Bu sefer, ilkindeki Moğol ve Koreli askeri birliklere Güney Çin'deki Sung, yani Han kökenli çok sayıdaki Çinlilerin de katılımıyla düzenlenecekti. Bu doğrultuda birkaç kez sefer planı değişikliğe uğramasına rağmen, nihai olarak Çin anakarasının kuzeyinden ve güneyinden iki ayrı birlik iki farklı istikamette Kyushu Adası açıklarına gelecek ve Hakata üzerinden Japonya anakarasına çıkılacaktı. Japonca literatüre “Doğu Ordusu

⁷⁹ Kubilay Han'ın ilk Japonya seferi sonrasında, Moğollar çetin ve uzun bir harbin ardından Güney Çin'deki Sung Hanedanlığı topraklarını ele geçirmeyi başarmış ve Yuan Hanedanlığının tahakkümünü ve kaynaklarını Güney Çin istikametinde genişletmiştir. 1276 senesinde Güney Çin'in resmen kontrol altına alınması ikinci Japonya seferi için Kubilay Han ve kurmaylarının elini güçlendirmiştir. Hanbunko gibi Güney Sung Hanedanlığı mensubu kumandanların Kubilay Han'dan emir almaya başlaması ve Moğollarla işbirliğine gitmesi bu sürecin sonunda gerçekleşen bir olgudur. Bkz. Kuroda, a.g.e. s. 104, 105.

⁸⁰ Uematsu, “Keisei Taiten ni Miru Yuanchō no Tai Nihon Gaikōron”, s. 79, 82.

⁸¹ Robert Marshall, *Strom From the East: From Genghis Khan to Khubilai Khan*, University of California Press, Berkeley 1993, s. 200.

(東路軍)” olarak geçen kuzey kolunu ekseriyetle Moğol ve Goryeolu müşterek birlikler oluşturacak, güney kolunu (江南軍) ise Sung Hanedanlığına mensup Han Çinlileri oluşturacaktı.⁸² Goryeo’ya 900 adet savaş gemisi inşa etmesi, henüz Yuan Hanedanlık topraklarına cebren katılan Sung Hanedanlığına tersanelerine de 3.500 gemi yapması emirleri verilmişti.⁸³

Haziran ayında Kore üzerinden kuzey kolu Hakata açıklarına kadar gelmişse de, güney kolu oldukça yavaş ilerliyordu. Bu iki birlik, Kyushu Adası açıklarında birleşmeden Ağustos ayının ortalarında büyük bir tayfun çıktı. Pek çok gemi harap oldu ve çok sayıda asker bu doğal afet sonucu öldü. Japonlar, o zamana kadar savunma ağırlıklı bir strateji yürütürken, birden taarruza geçtiler ve doğal afet sonrası ciddi sayıda kayıplar veren kuzey ve güney kolu birliklerine büyük bir darbe vurdular.⁸⁴

Tam süresi kesin olmamakla birlikte, iki aydan fazla süren bu işgal girişimi, Japonların dirayetli savunması ve Ağustos ayındaki tayfun felaketi yüzünden başarısızlıkla sonuçlanmıştır.⁸⁵ Hem güney hem de kuzey kolunun kayıpları oldukça fazlaydı. Çin resmi kaynaklarına göre, büyük tayfun sonrasında kumandanlar sağlam kalan gemilere binerek kaçmıştı. Geriye kalan askerler ise, kendi aralarından birisini kumandan olarak seçmişler ve ormandaki ağaçlardan küçük bir gemi yaparak geriye dönmeye çalışmışlardı. Fakat, bu esnada tekrar Japonların saldırısına uğramış ve 20 binden fazla asker Japonlara esir düşmüş ve Hakata’ya götürülerek bunların pek çoğu burada öldürülmüştür. Yuan resmi kayıtlarına göre, Hakata’da öldürülen esirlerin çoğu, Moğol ve Goryeo kökenli kişilerdi. Esirler arasında sadece eski Güney Sung Hanedanlığına mensup olduğu düşünülen kişiler, “Tanglı” (唐人), yani Tang Hanedanlığı kökenli kabul edilerek, samurayların hizmetçisi olarak kullanılmak üzere hayatta tutulmuştur. Bunlar arasından da sadece üç tanesinin Çin’e döndüğü belirtilmektedir.⁸⁶ Esasen Kubilay Han ordusundan

⁸² Kuroda, a.g.e., s. 111-116.

⁸³ Erdal Küçükyağcı, *Samuraylar Çağı: Dönüm Noktalarıyla Japon Tarihi*, İnkılap Yayınevi, İstanbul 2019, s. 87.

⁸⁴ Eberhard, *En Eski Devirlerden Zamanımıza Kadar Uzak Doğu Tarihi*, s. 98.

⁸⁵ Japoncada bu tayfunlara “Tanrı’nın Rüzgarı” manasında *Kamikaze* denir. Yaklaşık dokuz asır sonra Japon tarihinin en büyük harbi olacak olan II. Dünya Savaşı esnasında Pearl Harbour saldırısında görev alan intihar pilotlarına da bu isim verilecektir. 1281 senesindeki ikinci seferden birkaç yıl sonra, dönemin Şogunu tarafından Usa’daki Hachiman Tapınağı’na yollanan bir mektupta Moğol-Çin İmparatorluğu tarafından gerçekleştirilen saldırıların Tanrı’ya yapılan dualar sayesinde püskürtüldüğü belirtilmekte ve muhtemel yeni bir saldırıya karşı Tanrı’ya dua edilmeye devam edilmesi istenmekteydi. Detaylı bilgi için bkz. Küçükyağcı, a.g.e., s. 90, 91.

⁸⁶ Tōdō ve diğerleri, a.g.e. s. 334, 335.

sadece üç kişinin anakaraya döndüğü bilgisinin doğru olmadığını Japonca ve Korece kaynaklardan teyit etmek mümkündür. *Goryeo Tarihi* (高麗史)'ne göre sefere katılan 40 bin Goryeolu'dan 19.397 kişi hayatta kalabilmiştir. Yine Yuan yani Moğol ordusuna dair de, tam sayı bilinmemekle birlikte binlerce askerin hayatta kaldığını belirten muhtelif kaynaklar vardır.⁸⁷

İkinci Japonya seferi de başarısızlıkla sonuçlanan Moğol-Çin İmparatoru Kubilay Han, sonrasındaki süreçte de Japonya'yı tahakkümü altına almaktan vazgeçmemiştir. İkinci sefer sonrasında Çin sarayından Japonya'ya toplam beş elçi gönderilme teşebbüsünde bulunulmuş, iki defa da askeri sefer planlanmıştır. Bunlardan ilk dördünde, yani 1283, 1284, 1292 ve 1293 senelerinde resmi elçiler Çin sarayından yola çıkmışlarsa da, Japonya'ya dahi ulaşamamış ve misyonlarını tamamlayamamışlardır.⁸⁸

1284 senesindeki heyetle ilgili, Japonya'nın Budist bir dini kültürden geldiği düşünülmüş ve iki Budist rahibin başkanlığında bir heyet Japonya'ya gönderilmiştir. Budist rahiplerin riyasetindeki bu heyet bindikleri gemide, askerlerin Japonya'ya gitmek istememesinden dolayı büyük bir mukavemetle karşılaşmış ve bu karışıklık esnasında gemideki askerler tarafından öldürülmüşlerdir.⁸⁹ 1292 senesinde ise, resmi ferman bir Japon tüccara emanet edilirse de, nihai olarak Japonya tarafından bir cevap alınmamıştır. Kubilay'ın ölümünden bir sene önce, 1293'te ise Goryeo üzerinden bir kez daha Japonya'ya elçi gönderilmiştir. Buna da Japonlar bir dönüş yapmamışlardır.⁹⁰ 1294'te Kubilay Han'ın ölümünden sonra, 1299'da, dönemin Yuan İmparatoru Temür Olcaytu Han tarafından, Yi Shan Yi Ning (一山一寧) adında Güney Sung'lu bir Çinli din adamı Japonya'ya gönderilmiştir. Yi Shan Yi Ning, Yuan İmparatorluk fermanını Japon yetkililere teslim etmiştir. Fakat, Japonya'ya iki defa askeri sefer düzenleyen "düşmanın" temsilcisi olduğu için, Kamakura Şogunluğu tarafından alıkonulmuş ve geri dönmesine izin verilmemiştir. Belli bir süre sonra salıverilip Batı Japonya'daki tapınaklarda keşiş olmasının önü açılmıştır. Yi Shan Yi Ning, Yuan temsilcisi olarak Japonya'ya gelmesine rağmen, Çin'e geri dönmemiş ve ömrünün geri kalanını Japonya'da din adamı olarak geçirmiştir. Kendisi, Güney Sung Hanedanlığı döneminde geliştirilen Yeni Konfüçyüşçülük hareketinin Cheng Zhu adındaki yeni felsefi akımını

⁸⁷ Kuroda, a.g.e. s. 116, 117.

⁸⁸ Hatano, a.g.m. s. 663.

⁸⁹ Tōdō ve diğerleri, a.g.e. s. 335.

⁹⁰ Hatano, a.g.m. s. 663.

Japonya'ya tanıtılmış, bu akımın Japonya'da yayılmasında büyük hizmetler vermiştir.⁹¹

Bunun dışında, 1283'te henüz Kubilay Han hayattayken ve ikinci Japonya seferinden yalnız iki sene sonra, Çin sarayında ciddi manada üçüncü bir sefer düzenlenmesi için istişarelerde bulunulmuştur. Bu üçüncü sefer için gerekli gemi ve askeri desteğin toplanması için emir bile verilmiş ve kimlerin oluşturulacak orduyu kumanda edeceğine dahi karar verilmişti. Fakat, sonrasında üst düzey Moğol yetkililerin itirazı dikkat alınmış ve üçüncü Japonya seferi planı iptal edilmiştir. Japonya'ya üçüncü sefer düzenlenmesi Kubilay'dan sonraki İmparator Temür Olcaytu Han döneminde, 1298 senesinde ikinci kez saraya teklif edilmiştir. Fakat, Temür Han “Şimdi zamanı değil, bu konuyu ilerleyen bir zamanda dikkatli bir şekilde düşündükten sonra karar vereceğim” diyerek, üçüncü Japonya seferini, önceliği olmadığı gerekçesiyle rafa kaldırmıştır.⁹²

1299 senesindeki son temsilciden sonra, uzun yıllar Moğol-Çin İmparatorluğu, Japonya'ya resmi heyet göndermemiştir. 30 seneden uzun bir süre Japonya'nın Yuan Hanedanlığı Çin'ine tâbi olması için hem barışçıl hem de cebri girişimlerde bulunulmasına rağmen bu amaca ulaşamaması sonucu, Japonya, Çin sarayında 1300'lu yılların başından itibaren “Tâbi Olmayan Memleket (不臣之国)” olarak tasnif edilmeye başlanmıştır.⁹³

Siyasi manada biat ve bunun iktisadi ve sosyo-kültürel avantajları üzerine kurulu geleneksel Sinosentrik düzene aykırı bir tavır içerisindeydi. Bunun nedeni de, Japonya gibi “yabancı” statüsünde olan bir kabileye biat etmenin Japonlar nezdinde kabul edilemez olmasıyla ilgilidir. Daha da somutlaştıracak olursak, Japonya ve bilhassa da Kamakura'daki samuray kökenli askeri yönetim, Japonlar gibi Moğolların da Çinliler için 夷, yani Batı literatüründeki tabirle “barbar” veya çalışmamızda daha çok kullanmayı tercih ettiğimiz ifadeyle “yabancı” olduğunu düşünmekteydi. Bunu, hem Ming Resmi Kayıtlarından hem de Japonca kaynaklardan teyit etmek kâbilidir.

Ming Hanedanlığı kurucusu ve Ming Hanedanlığı dönemindeki ilk Çin İmparatoru Zhu Yuan Zhang, 1370 senesinde Japonya'ya Zhao Zhi (趙秩) adında bir temsilci göndermiş ve Çin'in yeni İmparatoru olarak Japonya'nın kendisine biadını talep etmiştir. Japonya'da saray kökenli ve Güney

⁹¹ Okuno Takahiro, *Sengoku Jidai no Kyūtei Seikatsu*, Zokugun Shorui Jūkanseikai, 2004, s. 301.

⁹² Uematsu, “Keisei Taiten ni Miru Yuanchō no Tai Nihon Gaikōron”, s. 98, 99, 100.

⁹³ Go, a.g.m., s. 37.

Hanedanlığının⁹⁴ önemli kumandanlarından Prens Kaneyoshi (懷良親王)⁹⁵ tarafından bu çağrıya şu ifadelerle cevap verilmiştir:⁹⁶

Biz Güneşin çıktığı doğu denizinde bir ada ülkesiyiz. Eskiden beri “Merkezi Ülke” Çin’e büyük bir saygı ve hayranlık duymaktayız. Fakat, Moğollar, bizim gibi Çin için “yabancı” statüsünde olmasına rağmen, onların tebaası olmamızı istediler. Atalarımız da bunu reddetti. Moğollar da temsilci gönderip bizi tehdit ettiler.....Bunun üzerine 100 bin kişilik Yuan donanması sahillerimize dayandı. Fakat, Tanrı’nın yardımıyla.....tüm Yuan ordusu denizin derinliklerine battı. Şimdi Ming Hanedanlığı hükümdarı Çin’in yeni imparatoru olmuş. Fakat, gönderdiğiniz temsilcinin soy ismi Zhao ve belki de Moğollardan birisi. Yine tehditkar söylemler de bulunup ülkemize saldırmak niyetinde olduğunuzu düşünüyorum ama...

Bunun üzerine Ming temsilcisi Zhao’nun şunları söylediği Ming Resmi Kayıtlarının günümüze aktardıklarıdır:

Gök’ün Oğlu Büyük Ming İmparatoru ilmi ve askeri manada üstündür ve Moğollar onun dengi değildir. Kendim de Moğol kökenli bir temsilci değilim. İnanmıyorsanız boynumu vurabilirsiniz.

Resmi kayıtlarda, Zhao’nun sözleriyle Prens Kaneyoshi’nin ikna olduğu ve Ming Hanedanlığına resmi fermanla birlikte haraç göndermeyi ve Ming

⁹⁴ Japonya’daki Güney-Kuzey Hanedanları Dönemi hakkında daha fazla bilgi için Türkçe kaynak bkz. Küçükyağcı, a.g.e., s. 114, 115.

⁹⁵ Esasen, Ming Resmi Kayıtlarında Japonya Kralı Kaneyoshi olarak geçmekteyse de, işin aslı farklıdır. Kaneyoshi Kyoto’daki saray kökenli bir idareci olmasına rağmen tüm Japonya’yı yöneten İmparator konumunda değildi. Bu dönem, Japonya’da Muromachi (ya da Ashigaka) içerisindeki Güney-Kuzey Hanedanları Dönemine denk gelmektedir ve Prens Kaneyoshi de Güney Hanedanlığının önemli kumandanlarından birisidir. Çin sarayı, Japonya’daki bu durumdan haberdar olmasına rağmen, kendileri için büyük bir sorun teşkil eden Wakōların yani Japon korsanlarının Çin’deki gayri-resmi faaliyetlerini önleyebilmek için korsanların merkezi konumundaki Kuzey Kyushu’ya hakim olan Prens Kaneyoshi ile münasebet kurmayı tercih etmiştir. Bkz. Nian Xu, “Minsho no Chōkō Taisei no Kakuritsu to Nihon no Ichi”, *Higashi Ajia Bunka Kōshō Kenkyū*, No. 10, Kansai Daigaku Daigakuin Higashi Ajia Bunka Kenkyūka 2017, s. 608.

⁹⁶ Tōdō ve diğerleri, a.g.e. s.395, 396.

Hanedanlığı Çin'ine biat etmeyi kabul ettiği yazılıdır. Görüldüğü gibi Japonlar, kendileri gibi yabancı statüsündeki Moğollara tâbi olmayı reddetmiş ve akabinde gücü ele geçiren ve Han kökenli bir Çin Hanedanı olan Ming Sülalesinin üstünlüğünü kabullenmiştir.⁹⁷

Diğer taraftan, Kubilay Han'ın ölümünden sonraki Moğol hükümdarları, askeri seferle çevre memleketleri tâbi kılma yöntemini bir kenara bırakmış ve tamamen barışçıl yollarla, gönüllü biat olarak da tanımlayabileceğimiz Haraç sistemi üzerinden diplomatik münasebetleri idame ettirmiştir. Bu doğrultuda hali hazırda Çin sarayına sadık Goryeo, Ryukyu, Jürchen (=Mançular) gibi çevre krallıklara avantajlı ticaret ve sosyo-kültürel yapıdan istifade etmeleri sağlanırken, Japonya gibi siyaseten sadakat göstermemiş ülkeye daha sınırlı ve masraflı ticari şartlar sunulmuştur. Yuan Hanedanlık dönemi Çin ile Japonya arasında resmi bir diplomasi olmamasına rağmen, iktisadi ve dine dayalı kültürel münasebetin varlığı inkar edilemez. Siyasi teslimiyetin hiçbir zaman gerçekleşmediği Yuan dönemi Çin-Japon ilişkilerinde, özellikle Japon tüccarların anakarada aktif olduğu bir gerçektir.

12. yüzyılın sonlarına kadarki vetirede Çinli tüccarlar Japonya ile ticareti inhisarları altına almışsa da, bu tarihten itibaren Japonlar bilhassa bakır para almak için Çin'e akın etmeye başlamışlardı. 13. yüzyılın ilk yarısında Wakō, yani Japon korsanların güney Çin kıyılarında artan faaliyetleriyle birlikte, iki ülke arasındaki ticaret hacmi artmıştır.⁹⁸ Kubilay dönemi de dahil olmak üzere Çin sarayı hiçbir zaman iki taraf arasındaki bu ticareti kesmemiştir. Bir nevi siyaset ve iktisadın birbirinden ayrılması prensibi üzerine kurulu bir diplomasi mevcuttu.⁹⁹

Siyasetten bağımsız bir şekilde Japon tüccarların Çin sahillerinde faaliyet göstermesine izin verilse de, Goryeo, Güney Sung Hanedanlıklarına mensup tüccarlardan daha pahalı bir gümrüğe tabi tutuldukları bilinmektedir. Yaptıkları ticari faaliyet hükümdarlar arası yapılan resmi ticaret olmadığı için

⁹⁷ Minglerin kendi meşruluğunu ispatlamak için Japonya'nın, tıpkı Tang Hanedanlığı döneminde olduğu gibi, Sinosentrik bölgesel düzene dahil mühimdi. Nitekim, Japonların selefi Moğollara sırf yabancı kabile oldukları için biat etmemesi, Japonya'nın yeni başa geçen Ming Hanedanının Çin'in meşru yönetimi olduğunu ispatlaması açısından önemliydi. Bu bakımdan Zhu Yuan Zhang ve kurmayları Japonya'nın tekrar ve resmen haraç sistemine dahil olmasını çok önemsiyorlardı. Bkz. Nian, a.g.m., s. 616.

⁹⁸ Küçükyalçın, a.g.e., s. 97.

⁹⁹ Özellikle II. Dünya Savaşı sonrası 1970'li yıllarda ancak normalleşen Çin-Japonya ilişkilerine kadarki dönemde iki ülke arasında uygulanan Seikei Bunri (政經分離) diplomasisi gibi bir ilişki mevcuttu. Bu politikayla ilgili detaylı bilgi için bkz. Wang Weibin, "1950 Nendai Nichhū Ryōkoku Gaikō Seisaku no Keisei to Tenkai: Seikei Bunri to Seikei Fukabun ni Kan suru Kenkyū", yayınlanmamış doktora tezi, Kyoto Daigaku 2000, s. 14, 15, 113, 114, 115.

de, en ufak bir sorun da büyük riskle karşı karşıya kalabiliyorlar, hatta anakarada hapse dahi atılabiliyorlardı.¹⁰⁰ Hükümdarlar tekelindeki resmi ticari ağın kullanımını siyasi sadakat göstermeyen Japonya'ya açmak mümkün olmadığı için, münferit ticari girişimler Yuan dönemi Çin-Japon ilişkilerini şekillendirmiştir denilebilir. Bunların dışında, anakaradaki dini akımların öğrenilmesi amacıyla Çin'e giden Japon din adamlarının kültürel faaliyetlerini de unutmamak gerekir. Bilhassa, Kamakura Şogunluğu dönemindeki Çin-Japon ilişkilerinde Zen Budizmi keşişlerinin rolü yadsınamaz. Bu dönemde Zen keşişleri liderliğinde Çin'e çok sayıda ticari heyet gittiği de bilinmektedir.¹⁰¹

Sonuç

Yuan Hanedanlığı tarafından, 14. yüzyılın başına kadar doğrudan ya da dolaylı olmak üzere muhtelif zamanlarda ondan fazla sayıda resmi temsilci Japonya'ya gönderilmiş ve barışçıl yollardan Konfüsyüsçü normlarda geleneksel diplomasi inşa edilmeye çalışılmıştır. Sonuncusu 1299 senesinde olmak üzere gönderilen temsilcilerin bazıları Japonya'ya ulaşabilmiş, bazıları ise sair nedenlerle Japon topraklarına dahi giremeden geri dönmek zorunda kalmışlardır. Yapılan barışçıl girişimler neticesinde, Sinosentrik bölgesel düzene Japonya'nın gönüllü dahil teşvik edilmeye çalışılmış, fakat bunda başarılı olunamamıştır. Bazılarının ise kafası kesilmiş ve mevcut düzende Yuan Hanedanlığı tarafından kendilerine belirlenen konuma bilerek karşı koyulmuştur. Gönderilen temsilcinin kafasının kesilmesi, biat etmemekteki kararlılığın göstergesidir ki, tâbi olmama adına harbin dahi göze alındığı anlamındadır. Çin merkezli geleneksel diplomaside barışçıl yollardan üst (Çin)-ast (Japonya) ilişkisinin inşası gerçekleşmediğinde devreye girecek bir diğer yöntem ise, harptir. Nitekim, ilki 1274, diğeri de 1281 senesi olmak üzere iki defa askeri sefer düzenlenmek suretiyle, Japonya cebren sisteme dahil edilmeye çalışılmıştır. Lakin, bunda da başarılı olunamamıştır. Bu muvaffakiyetsizlikteki en büyük faktörün coğrafi koşullar olduğu unutulmamalıdır. Kuzey Avrasya bozkırlarındaki kara harplerinde gösterdikleri ustalıklı yönetime yükselmiş ve bölge halklarına hükmetmeye başlamış olan Moğollar, bir ada ülkesi olan Japonya seferinde, denizde aynı marifetleri gösterememişlerdir. Buna, doğanın da, yani Japonların tabiriyle "Tanrı" da rıza göstermemiş ve tayfunla Moğol-Çin İmparatorluğunun istila çabalarını boşa çıkarmıştır.

¹⁰⁰ Go, a.g.m., s. 37, 38, 39, 40.

¹⁰¹ Küçükyağın, a.g.e., s. 95.

1274 ve 1281 yıllarındaki bu iki askeri seferin Japonya tarihi açısından ehemmiyeti büyüktür. Çünkü, Japonya ilk defa bu büyüklük ve şiddette bir dış gücün saldırısına maruz kalmıştır. Japonya'ya verdiği maddi ve askeri zararlar olduğu gibi, sonrasındaki süreçte ülke savunması için bir takım kalıcı önlemlerin de alınmasına vesile olmuştur. Ayrıca, Goryeo Krallığı, daha doğrusu Kore'deki yönetici erkin Japonya için potansiyel düşman olma olasılığı Japon yöneticilerin hafızasında yer edinmiştir. Ming Dönemi Çin'inde Pekin yönetimine tâbi olan Kore Yarımadasının 16. yüzyılın sonunda Japonlar tarafından işgalini, Yuan döneminde aramak gerektiğini düşünmekteyiz. Gerek Kyoto'daki saray gerekse de Kamakura'daki samuray yönetimi, 1274 ve 1281'deki askeri seferlerde en az Moğollar kadar Korelilerin de aktif rol aldığı görmüş ve anakaradan gelebilecek ilerideki muhtemel tehlike/tehdit olarak Korelileri de devlet ve toplumsal belleğe yazmıştır. 1592 senesinde samuray kökenli lider Toyotomi Hideyoshi ve kurmayları tarafından Kore Yarımadasının işgalini, esasen, Yuan Dönemi Japonya'ya yapılan bu askeri seferler hazırlamıştır da denilebilir.

Japonya'nın Moğol-Çin İmparatoruna biat etmeyişindeki en büyük neden ise, yönetici güruhun Moğol kökenli olmasıydı. Nitekim, Moğollar da tıpkı Japonlar gibi Çin için "yabancı", geleneksel Batı literatüründeki tabirle "barbar" unsurlardı ve eşit seviyedeydiler. Geleneksel Konfüçyüsçü ilişkiler perspektifinden bakıldığında, eşitlik üzerine kurulu olması öngörülen münasebette ast konumda muamele görülmeye mahkum edilmek Japonlar için kabul edilebilir bir durum değildi. Çin sarayı açısından ise, Japonya, Kore, Vietnam, Ryukyu gibi memleketlerden farklı bir yaklaşımla ele alınması gereken bir ülke profilindeydi, yani "Tâbi Olmayan Memleket (不臣之國)". Japonlar coğrafyasının verdiği koşulları Yuan Hanedanlığı Çin'i ile ilişkilerinde maksimum oranda avantaja dönüştürebilmiştir. 13. yüzyıla kadar Çin sarayı merkezli geleneksel diplomasiye gönüllü olduğu sürece dahil olan Japonya, Moğol-Çin İmparatorluğu tarafından cebren bu sisteme dahil edilmeye çalışılmışsa da, bu mümkün olmamıştır.

Kaynakça

Türkçe

- Adıbelli, Barış, *Osmanlıdan Günümüze Türk-Çin İlişkileri*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2007.
- Çınar, Burak, “Moğolların İkinci Japonya Seferi: Kyushu 1281”, *Türkiyat Araştırmaları Sayı 10*, Bahar 2009, s. 37-55.
- Çolakoğlu, Selçuk, “Türkiye-Çin İlişkilerinin Son On Yılı (2000-2010): Fırsatlar Ülkesi Çin’den Türkiye Pazarına Dönüşüm”, *Türkiye’de Çin’i Düşünmek: Ekonomik, Siyasi ve Kültürel İlişkilere Yeni Yaklaşımlar* (edit. Selçuk Esenbel, İsenbike Togan, Altay Atlı), Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul 2013, s. 248-272.
- Dillon, Michael, *Modernleşen Çin’in Tarihi* (Çev. Eylem Ümit Atılğan ve Aydın Atılğan), İletişim Yayınları, İstanbul 2016.
- Eberhard, Wolfram, *Çin Tarihi*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2019 (5. Baskı).
---- *En Eski Devirlerden Zamanımıza Kadar Uzak Doğu Tarihi*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2019 (6. Baskı).
- Fairbank, John K., *Çağdaş Çin’in Temelleri 1840-1950* (çev. Ünsal Oskay), Doğan Yayınevi, Ankara 1969.
- Fidan, Giray, *Kanuni Devrinde Çin’de Osmanlı Tüfeği ve Osmanlılar*, Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2011.
-----“Ming Tarih Kayıtlarına Göre 16. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu-Ming Çin’i İlişkileri”, *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 30, 2011, s. 275-287.
- Gömeç, Saadettin, *Türk-Hun Tarihi*, Berikan Yayınevi, Ankara 2012.
- Kara, Gülnar, “Tang Hanedanı’nın Türk Topraklarını Hakimiyet Altına Alma Çabaları”, *Bilig* (Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi), S. 84, 2018, s. 45-67.
- Kırilen, Gürhan. Gürhan Kırilen, *Çin’de Afyon Savaşları*, Gece Kitaplığı, Ankara 2015.
-----*Eski Çin’in Ötekisi Türkler*, Kimlik Yayınevi, Ankara 2015.
- Küçükyalçın, Erdal, *Samuraylar Çağı: Dönüm Noktalarıyla Japon Tarihi*, İnkılap Yayınevi, İstanbul 2019.

- Hodous, Lewis, “Konfüçyüs Dini” (Çev. Dr. Günay Tümer) *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt 21 Sayı 1*, Nisan 1973, s. 391-410.
- Meyer, Milton W., *Japonya Tarihi: Hanedanlık Döneminden Günümüz Japonyası'na* (Çev. Lizet Deadato) İnkılap Kitabevi, İstanbul 2014.
- Mitter, Rana, *Modern Çin* (Çev. İnci Öztürk), Dost Kitabevi Yayınları, Ankara 2012.
- Onat, Ayşe, Sema Orsoy, Konuralp Ercilasun, *Han Hanedanlığı Tarihi: Hsiung-Nu (Hun) Monografisi*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2005.
- Onat, Ayşe, *Çin Kaynaklarında Türkler: Han Hanedanı Tarihinde “Batı Bölgeleri”*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2012.
- Sezen, Seriyeye, “Bir Türk Sinologun Gözünden Devrim Öncesinin Çin’i: “Eski Çin’den Notlar””, *DTCF Dergisi, C. 51, S. 2*, 2011, s.155-167.
- Tekin, Talat, *Orhon Yazıtları: Kül Tigin, Bilge Kağan, Tunyukuk*, Bilgesu Yayıncılık, Ankara 2019.
- Togan, İsenbike, Gülnar Kara, Cahide Baysal, *Çin Kaynaklarında Türkler: Eski T’ang Tarihi (Chiu T’ang-shu)*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2017.
- Yavuzcan, Gaye, “Japon Ulusal Kimliğinin İnşasında Moğollara Dair Söylemler”, 75. *Doğum Yılında Prof. Dr. İsmail Aka'ya Armağan: Timurlu Tarihine Adanmış Bir Ömür* (edit. Musa Şamil Yüksel), Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 2017, s. 477-488.

İngilizce

- Fairbank, John King and Merle Goldman, *China: A new History*, The Belknap Press of Harvard University Press, Cambridge-Massachusetts.-London 2006.
- Kang, Jung In, *Western-Centrism and Contemporary Korean Political Thought*, Lexington Books, 2015.
- Lam, Truong Buu, “Intervention Versus Tribute in Sino-Vietnamese Relations, 1788-1790” *The Chinese World Order: Traditional China's Foreign Relations*, ed. John King Fairbank, Harvard University Press, Cambridge, Mass. 1968, s. 165-179.
- Mancall, Mark, “The Ch’ing Tribute System: An Interpretive Essay”, *The Chinese World Order: Traditional China's Foreign Relations*, ed. John King Fairbank, Harvard University Press, Cambridge, Mass. 1968, s. 63-89.
- Marshall, Robert, *Strom From the East: From Genghis Khan to Khubilai Khan*, University of California Press, Berkeley 1993.
- Morton, W. Scott, *Japan: Its History and Culture*, New York, McGraw Hill 1984.
- Richter, Antje, *Letters and Epistolary Culture in Early Medieval China*, University of Washington Press, Washington 2013.

Rockhill, William Woodville, “Diplomatic Mission to the Court of China: The Kotow Question I” *The American Historical Review* Vol. 2 No. 3, April 1897, s. 427-442.

-----“Diplomatic Mission to the Court of China: The Kotow Question II” *The American Historical Review* Vol. 2 No. 4, July 1897, s. 627-643.

Wang, Yuan Kang, “Explaining the Tribute System: Power, Confucianism, and War in the Medieval East Asia”, *Journal of East Asian Studies* 13, 2013, s. 207-232.

Japonca

Amino, Yoshihiko, *Mōko Shūrai (Jō)*, Shōgakukan Raiburari, Tokyo 1974.

Danjō, Hiroshi, “Minchō no Taigai Seisaku to Higashi Ajia no Kokusai Chitsujo: Chōkō Taisei no Kōzōteki Rikai ni Mukete”, *The Shirin*, Vol. 92 No. 4, Temmuz 2009, s. 635-669.

Hamashita Takeshi, *Kindai Chūgoku Kokusaiteki Keiki: Chōkō Bōeki Shisutemu to Kindai Ajia*, Tokyo Daigaku Shuppankai, Tokyo 1990.

Hatano, Yusuke, “Kubirai Kaan to Gosaga Insei no Gaikō Kōshō”, *Ritsumeikan Bungaku No. 624*, Ritsumeikan Daigaku Jinbungakkai, Kyoto 2012, s. 663-674.

Ishii, Masatoshi, “Bunei Hachi Nen Rainichi no Kōraishi Nitsuite: Sanbesshō no Nihon Tsūkō Shiryō no Shōkai”, *Tokyo Daigaku Shiryō Hensanjohō No. 12*, Tokyo Daigaku Shiryō Hensanjo, Tokyo 1977, s. 1-7.

Iwai, Shigeki, “Jū Roku Seiki Chūgoku ni okeru Kōeki Chitsujo no Mosaku: Goshi no Genjitsu to Sono Ninshiki” *Chūgoku Kinsei Shakai no Chitsujo Keisei*, ed. Iwai Shigeki, Kyoto Daigaku Jinbun Kagaku Kenkyūjo, Kyoto 2004, s. 97-142.

Takehi, Masahiro, *Mōko Shūrai to Tokuseirei*, Kōdansha, Tokyo 2001.

Kuroda, Toshio, *Nihon no Rekishi 8: Mōko Shūrai*, Chūkō Bunko, Tokyo 1974.

Matsuura, Akira, “Shindai Chūgoku no Chōkōkoku to Goshikoku”, *Wakumon No. 32*, 2017, s. 1-12.

Murai, Shōsuke, *Ajia no Naka no Chūsei Nihon*, Azekura Shobō, Tokyo 1988.

Nam, Kihaku, “Mōko Shūrai to Kamakura Bakufu: Taiōsaku no Seikaku wo Megutte”, *Shirin Vol. 73 No. 5*, Kyoto 1990, s. 682-721.

Nian, Xu, “Minsho no Chōkō Taisei no Kakuritsu to Nihon no Ichi”, *Higashi Ajia Bunka Kōshō Kenkyū, No. 10*, Kansai Daigaku Daigakuin Higashi Ajia Bunka Kenkyūka 2017, s. 593-617.

Okuno, Takahiro, *Sengoku Jidai no Kyūtei Seikatsu*, Zokugun Shorui Jūkanseikai, 2004.

Tōdō, Akiyasu, Takeda Akira, Kageyama Terukuni, *Wakokuden: Chūgoku Seishi ni Kakareta Nihon*, Kōdansha Gakujutsu Bunko, Tokyo 2010.

Uematsu, Tadashi, “Keisei Taiten ni Miru Yuanchō no Tai Nihon Gaikōron” *Kyoto Joshi Daigaku Daigakuin Bungaku Kenkyūka Kenkyū Kiyō No. 16*, Kyoto Joshi Daigaku, Kyoto 2017, s. 73-118.

-----“Liu Hsüan no Dai San Ji Nihon Enseı Hantairon”, *Kyoto Joshi Daigaku Daigakuin Bungaku Kenkyūka Kenkyū Kiyō No. 17*, Kyoto Joshi Daigaku, Kyoto 2018, s. 79-124.

Wang, Weibin, “1950 Nendai Nichhū Ryōkoku Gaikō Seisaku no Keisei to Tenkai: Seikei Bunri to Seikei Fukabun ni Kan suru Kenkyū”, yayınlanmamış doktora tezi, Kyoto Daigaku 2000.

Korece

Kim, Chong Sung, *Hangug, Jung-gug, Ilbon, Geudeul Ui Gyogwaseo ga Galeuchi Jianhneun Yeogsa, Yeogsa Ui Achim*, 2015.

Kim, Hang Gyu, *Dong Asia Yeogsasang Ui Hangug*, Sechang Publication, Seoul 2015.

Hong, Seong Gu, “Myeongdae Bugbyeon *Ui Hoshi Wa Jogong*” *Junggug-sa Yeongu (72)*, 2011, s. 67-92.

İnternet Kaynağı

Jōryūji Tapınağı (常立寺) resmi sitesi <http://shonan-fujisawa.jp/newpage312.html> (Erişim: 10 Haziran 2020).

Academia Sinica Database <http://hanchi.ihp.sinica.edu.tw/ihp/hanji.htm> (Erişim: Haziran 2020).